

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKEHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA 29
ROČNÍK CXIII- 2019

Bratislava 2019

ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI
ZBORNÍK SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO MÚZEA

CXIII– 2019
ARCHEOLÓGIA 29

Predseda redakčnej rady/Head of editorial board
PhDr. Juraj Bartík, PhD., Bratislava

Redakčná rada/Editorial Board
Doc. PhDr. Gertrúda Březinová, CSc., Nitra
Mgr. Radoslav Čambal, PhD., Bratislava
PhDr. Beáta Egyházy-Jurovská, Bratislava
PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., Bratislava
Mgr. David Parma, Ph.D.
Doc. PhDr. Matej Ruttkay, CSc., Nitra
Prof. PhDr. Stanislav Stuchlík, CSc., Opava
Dr. Eric Vrba, Boston

Zostavovateľ/Edited by
PhDr. Vladimír Turčan

Preklad do nemeckého a anglického jazyka/translation into English and German languages:
REELS, s. r. o., Stephanie Staffen a autori

Publikácia je recenzovaná/publication is reviewed

Príspevky sú indexované a evidované v databáze Scopus/Articles are indexed and catalogued in the Scopus database

Publikované príspevky sú dostupné na www.archeologickemuzeum.sk/published articles are available on
www.archeologickemuzeum.sk

Za jazykovú úpravu príspevkov zodpovedajú autori/the Authors are responsible for their contributions

Tlač/Print:
Ultra Print, s. r. o., Bratislava

Vydalo/Published by: Slovenské národné múzeum – Archeologické múzeum, Bratislava 2019

Náklad/Numbers of the copies: 350 kusov

© Slovenské národné múzeum – Archeologické múzeum/Slovak National Museum – Archaeological Museum 2019

ISBN 978–80–8060–473–8
ISSN 1336-6637

OBSAH – INHALT

- 7 ZDENĚK FARKAŠ: Záver kultúry ľudu so starou lineárnou keramikou. Obj. 114/86 v Bratislave – Mlynskej doline
- 25 Ende der Kultur mit der älteren Linearbandkeramik – Objekt 114/86 aus Bratislava – Mlynská dolina
- 31 VIKTÓRIA DVORSKÁ PLHÁKOVÁ – JANA MELLNEROVÁ ŠUTEKOVÁ – JÚLIUS VAVÁK – PAVOL JELÍNEK – JANA HLAVATÁ – JARMILA BÍŠKOVÁ: Eneolitická priekopa z Budmeríc – poloha Sušička
- 44 Eneolitischer Graben aus Budmerice – Lage Sušička
- 47 PAVOL JELÍNEK – DUŠAN VALENT: Náboženské ikonografie v staršej dobe bronzovej
- 73 Religiöse Ikonographie während der älteren Bronzezeit
- 77 MARTIN TREFNÝ: Attic, Etrusco – Corinthian and South Italian vases in the collection of the Slovak National Museum in Bratislava
- 89 Attické, etrusko-korintské a jihoitalské vázy vo zbírke Slovenského národného múzea v Bratislavě
- 91 MILAN HORŇÁK: Kolaps osídlenia kultúr popolnicových polí s dôrazom na lužickú kultúru v priestore dnešného juhozápadného Slovenska
- 98 Collapse of settlements of Urnfield cultures with an emphasis on Lusatian culture in the area of today's south-western Slovakia
- 101 VIOLETTA REITER: Das Keramikdepot der mitteldanubischen Hügelgräberkultur aus Reyersdorf (NÖ)
- 129 MICHAEL BRANDL: Die Klinge aus Reyersdorf (FNr. 112)
- 130 ZORA BIELICHOVÁ: Animal bones from the Middle Bronze Age Tumuli culture site at Reyersdorf (Lower Austria)
- 136 The pottery hoard of the Mid-Danubian tumulus culture from Reyersdorf (Lower Austria)
- 136 Keramický depot stredodunajskej mohylovej kultúry z Reyersdorfu (Dolné Rakúsko)
- 136 Analýza kostí zo sídliska stredodunajskej mohylovej kultúry v Reyersdorfe (Dolné Rakúsko)
- 139 ANITA KOZUBOVÁ – VERONIKA HORVÁTH: Nur eine Faszination vom Westen oder etwas anderes? Zu hallstädtischen Einflüssen in der Vekerzug-Kultur am Beispiel des Gräberfeldes von Eger-Nagy Eged (Ostungarn)
- 156 Len očarenie západom alebo niečo iné? K halštatským vplyvom vo vekerzugskej kultúre na príklade pohrebiska v Eger-Nagy Eged (východné Maďarsko)
- 159 PETRA ŠIMONČIČOVÁ KOÓŠOVÁ – RADOSLAV ČAMBAL: Ojedinelý nález noricko-panónskej opaskovej zápony z Zuckermantla v Bratislave
- 166 Einzelfund einer norisch-pannonischen Gürtelschnalle vom Zuckermantl in Bratislava
- 167 JOZEF LABUDA: Štítová puklica z doby rímskej z Hontianskych Nemiec
- 170 Schildbuckel aus der römischen Kaiserzeit aus Hontianské Nemce
- 171 ANDREJ SABOV – MAREK BOTH: Neznáme rímske militárie v zbierkach Slovenského národného múzea v Martine
- 176 Unbekannte römische Militaria in den Sammlungen des Slowakischen National Museums in Martin
- 179 KATARÍNA HLADÍKOVÁ: Príspevok ku kovanim závesov picích rohov doby rímskej z južného Záhoria
- 184 Beitrag zu den Beschlägen der Gehänge von Trinkhörnern aus der römischen Kaiserzeit vom südliche Záhorie Gebiet

- 185 DANIEL SVIHALEK: Rímske kúpele a analogické stavby z germánskeho prostredia v stredodunajskom barbariku
- 195 Römische Bäder und analogische Bauten vom germanischen Milieu im mitteldonauländischen Barbarikum
- 197 ZDENEK FARKAŠ – VLADIMÍR TURČAN: Fragment náramku typu Szentendre z Beckova
- 200 Armringbruchstück vom Typ Szentendre aus Beckov
- 203 VLADIMÍR TURČAN: Včasnostredoveké bronzové kovanie z Pohanskej
- 209 Early medieval bronz fitting from Pohanská
- 211 DAVID VÍCH – ZUZANA JARŮŠKOVÁ: Depot železných predmetů z Borotína na Malé Hané
- 216 Hoard of iron items from Borotín in Malá Haná
- 217 MILAN THURZO – RADOSLAV BEŇUŠ: Body remains of Archbishop Georgius (Juraj) Lippay, exhumed from the crypt under St. Martin's Cathedral in Bratislava
- 232 Telesné pozostatky arcibiskupa Juraja Lippaya, exhumované z krypty pod Dómom sv. Martina v Bratislave
- 233 KOLOKVIUM
- 233 VLADIMÍR TURČAN: Osemnásť kolokvium k otázkam rímsko-germánskej archeológie
Das achtzehnte Kolloquium zu den Fragen der römisch-germanischen Archäologie
- 235 ROBERT IVÁN – RÓBERT ÖLVECKY – JÁN RAJTÁR: Vybrané hrobové celky z germánskeho žiarového pohrebiska v Sekuliach
- 258 Ausgewählte Grabkomplexe aus dem germanischen Brandgräberfeld in Sekule
- 263 IGOR BAZOVSKÝ – RADOSLAV ČAMBAL – KATARÍNA HLADÍKOVÁ – JÁN RAJTÁR: Nové funerálne nálezy z doby rímskej zo Závodu (predbežná správa)
- 266 Neue Grabfunde aus der römischen Kaiserzeit aus Závod (Vorbericht)
- 269 BARBARA LOFAJOVÁ DANIELOVÁ – MARTIN FURMAN: Hrdoš – Nová archeologická lokalita severokarpatskej skupiny na pomedzí Oravy a Liptova
- 281 Hrdoš – eine neue archäologische Fundstelle der nordkarpatischen Gruppe an der Scheide von Orava und Liptau
- 283 MILAN HORŇÁK – ERIK HRNČIARIK – TOMÁŠ KOLON: Keramický materiál z vybraných objektov hospodárskeho zázemia neskoro-antického dvorca v Bratislave-Podunajských Biskupiciach
- 302 Ceramic material from selected buildings of the farming part of a late Antiquity Residence in Bratislava-Podunajské Biskupice
- 317 RECENZIA/REZENSIONS
Miroslava Daňová: B. Komoróczy/M. Vlach: Příběhy civilizace a barbarství – Pod nadvládou Říma. Archeologický ústav AV ČR, Brno, v.v.i., 2018, 289 strán, 1. vydanie. ISBN 978-80-7524-014-9.
- 319 Skratky časopisov a periodík – Abkürzungen von Zeitschriften und Periodika

VYBRANÉ HROBOVÉ CELKY Z GERMÁNSKEHO ŽIAROVÉHO POHREBISKA V SEKULIACH¹

ROBERT IVÁN – RÓBERT ÖLVECKY – JÁN RAJTÁR

Keywords: West Slovakia, Germanic cremation cemetery, foreign elements

Abstract: The paper presents selected ensemble of graves from Germanic cremation cemetery in Sekule, which is situated in the western Slovakia near to the river Morava and close to the Austrian and Czech borders. Burying on this cemetery began approximately in the middle of the 1st century AD. However, from this earlier stage only a few graves were uncovered (e.g. grave 31/2015); most of them can be dated to the second half of the 2nd century AD (B2/C1). In these graves were found numerous objects of foreign provenience, which suggest close bonds with areas west (grave 17/2014) but mostly north to the Middle Danube region, mainly with Przeworsk culture (graves 21/2014, 37/2017 & 40/2017). Their analysis however shows that there were found not only singular objects like fibulae, jewels or other parts of clothing but also whole men and women grave units with inventory which have direct analogies at the cemeteries of Przeworsk culture. Obviously they are not merely the result of permanent cultural influences or intensive contacts but they got there together with its bearers. Together with the growing number of other kinds of findings in Middle Danube area, originating mainly in the territory of Przeworsk culture, they support more and more thesis about arrival of larger groups of migrants from the north to this area in the period of Marcomannic wars.

Úvod

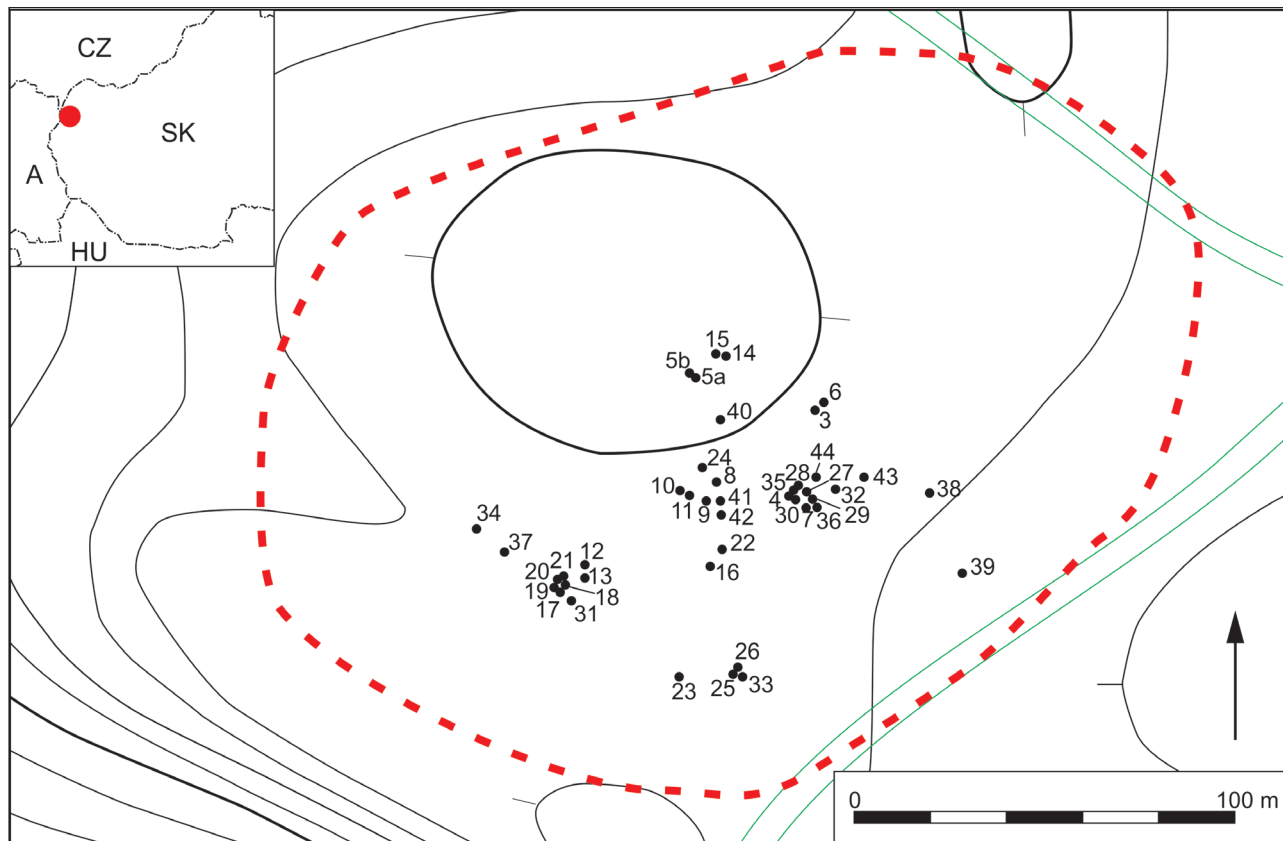
Objavy a rozsiahle výskumy germánskych žiarových pohrebísk na juhozápadnom Slovensku sa uskutočnili hlavne v 50. a 60. rokoch minulého storočia, kedy sa systematicky skúmali pohrebiská napr. v Očkove (Kolník 1956), v Bešeňove (Kolník 1961), v Abraháme, v Kostolnej pri Dunaji, v Sládkovičove (Kolník 1980) i v Ivanke pri Dunaji (Kraskovská 1965a). Už vtedy boli viaceré zo skúmaných hrobov sčasti porušené alebo zničené poľnohospodárskou činnosťou, najmä hlbokou orbou, ale aj ťažbou piesku, štrku alebo hliny pre tehliarsku výrobu, ako tomu bolo napr. v Gbelciach (Beljak/Kolník 2006). Odvtedy sa germánske žiarové pohrebiská, resp. hroby objavovali a skúmali len ojedinele, väčšinou v rámci záchranných výskumov napr. vo Veľkom Cetíne (Cheben/RuttKayová/RuttKay 1994, 194–201; RuttKayová 2009) alebo v Stupave (Turčan/Šefčáková 2011). V niektorých prípadoch sa však žiaľ aj na objavených rozsiahlejších pohrebiskách výskum z rôznych dôvodov obmedzil len na zber nálezov s použitím detektorov kovov, prípadne iba na vybratie niekoľkých hrobov (Elschek 2014a; 2014b). Zväčša sa predpokladalo, že pohrebisko je natoľko zničené, že jeho výskumom sa už len ťažko podarí odkryť nejaké zachované hrobové celky. Sondážne výskumy však ukázali, že i takéto náleziská môžu priniesť mimoriadne pozoruhodné objavy a poznatky (Elschek/Rajtár/Varsik 2011).

Podobne tomu bolo na začiatku aj v prípade pohrebiska v Sekuliach, okr. Senica, ktoré bolo situované na vyvýšenej východne od obce. Nálezisko leží západne od Malých Karpát na ľavej strane rieky Moravy neďaleko od rakúskych a českých hraníc, teda v oblasti osídlenej v dobe rímskej podunajskými Svěbmi, Markomanmi alebo Kvádmi. Prvé informácie pochádzali z prostredia detektoristov ešte z roku 2008, ktorí tu nelegálne vyzbierali množstvo kovových predmetov a vykopali i niekoľko hrobov. Pri prvých obhliadkach sa tu taktiež zozbieralo množstvo nálezov a vyzdvihli dva porušené hroby (Elschek 2014b, 124, obr. 13). Až neskôr sa podarilo získať aj časť protiprávne zozbieraných kovových predmetov i nálezov z vykopaných hrobov. Niektoré nálezové celky boli vtedy pri výkopoch fotograficky dokumentované, takže sa dali roztriediť a určiť aspoň časti inventárov zo štrnástich hrobov, ktoré sa označili písmenami A-N, ich presnejšia poloha sa už nedala určiť.

Kvôli ďalšiemu akútnemu ohrozeniu sme následne na nálezisku uskutočnili rozsiahle systematické zbery, geofyzikálne merania a napokon na vybraných miestach s koncentráciou hrobov aj záchranný výskum. Počas piatich výskumných kampaní realizovaných v rokoch 2012 až 2017 sa podarilo odkryť ešte 44 žiarových hrobov, resp. zdokumentovať a vyzdvihnúť zvyšky aj z ďalších rozoraných hrobov². Geofyzikálne merania a systematické zbery poukazovali na to, že po-

¹ Príspevok vznikol v rámci grantového projektu agentúry VEGA čís. 2/0001/18.

² Výskumné aktivity v Sekuliach sa realizovali v rámci spolupráce a spoločného projektu medzi Römisch-Germanische Kommission DAI vo Frankfurt nad Mohanom a Archeologickým ústavom SAV v Nitre, v kooperácii s Katedrou archeológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

Obr. 1. Sekule, okr. Senica. Geografická poloha a odhadovaný rozsah pohrebiska s vyznačením odкрыtých hrobov (poloha hrobov 1 a 2 nie je vyznačená). Zostavil: R. Ölvecký.

Abb. 1. Sekule, okr. Senica. Geographische Lage und geschätzte Ausdehnung des Gräberfeldes mit der Markierung der geborgenen Gräber (die Gräber 1 und 2 sind nicht markiert). Zusammengestellt: R. Ölvecký.

hrebisko sa mohlo rozkladať na vrchole vyvýšeniny na ploche okolo 2-3 ha (obr. 1). Hroby boli zväčša uložené plytko pod súčasným povrchom, len niektoré do hĺbky 40-50 cm, výnimočne i hlbšie. Urny boli preto často zničené a iba zriedkavo sa zachovali v celosti. V niektorých prípadoch boli prílohy uložené pod urnou alebo pri nej, takže aj z porušených alebo orbou zničených hrobov sa zachovala aspoň časť ich inventárov.

Podľa niektorých hrobov, ale najmä množstva zberových nálezov, ako sú spony s očkami a spony A 67 a A 68 sa s pochovávaním na pohrebisku začalo už okolo polovice 1. storočia po Kr. Z tohto staršieho časového úseku sa však podarilo odkryť len niekoľko hrobových celkov. Väčšina preskúmaných pohrebov pochádza až z 2. storočia po Kr., hlavne zo stupňa B2/C1. Medzi hrobovými prílohami z tohto obdobia sa často vyskytli cudzorodé predmety, ktoré poukazujú na väzby pochovaných ku vzdialeným kultúrno-etnickým oblastiam.

Kvôli obmedzenému rozsahu príspevku, ako aj neukončenej konzervácii a spracovaniu nálezov z tohto pohrebiska, predkladáme v tomto príspevku len predbežný a veľmi obmedzený výber z dosiaľ preskúmaných hrobových celkov. Z nich hrob 31/2015 reprezentuje nielen staršiu fázu pochovávaní z 1. storočia po Kr., ale zároveň sa radí k iným výnimočným hrobovým nálezom z juhozápadného Slovenska, ktoré indikujú aj historický kontext vývoja jeho osídlenia v tomto období. Ďalšie vybrané hrobové celky spadajú už do mladšieho obdobia pochovávaní na tomto pohrebisku hlavne v stupni B2/C1 a poukazujú na väzby tamojšieho spoločenstva v tomto období k niektorým vzdialeným kultúrno-etnickým oblastiam. V prípade hrobu 17/2014 k polabskému okruhu a severozápadným častiam barbarika, v prípade hrobov 21/2014, 37/2017 a 40/2017 k severne ležiacim oblastiam, najmä k przeworskej kultúre.

Vybrané hrobové celky

Hrob 31/2015

Jama hrobu sa v štrkovo-piesčitom podloží nečrtala, hrob bol uložený pomerne hlboko (jeho spodná časť siahala do hĺbky 60 cm), takže zrejme nebol porušený orbou. Pri jeho odkrývaní sa najskôr narazilo na okraje dvoch hlinených skyphosov. Vedľa nich bola na jednej strane uložená železná puklica a držadlo štítu, na druhej strane boli tesne pri sebe dva železné hroty – jedna kopija so spätnými hákmi a jeden oštep. Pod nimi ležal viackrát prehnutý železný meč a nožík (obr. 2: 1–3). V jednom zo skyphosov bol uložený fragment bronzovej spony, dve žiarom poškodené ostrohy, železné svorky z pošvy meča, železné kovania, železný krúžok a fragmenty ďalších predmetov (obr. 2: 4), druhý skyphos bol prázdny.

Obr. 2. Sekule, okr. Senica. 1 – 3 odkryvanie hrobu 31/2015; 4 nálezy v jednom zo skyfosov z hrobu 31/2014; 5 – 7 odkryvanie hrobu 17/2014; 8 nálezy v urne. Foto: R. Iván.

Abb. 2. Sekule, okr. Senica. 1 – 3 Freilegung des Grabes 31/2015; 4 Funde in einem von Skyphoi des Grabes 31/2014; 5 – 7 Freilegung des Grabes 17/2014; 8 Funde in der Urne des Grabes 17/2014. Foto: R. Iván.

Obr. 3. Sekule, okr. Senica. 1 odkryvanie porušeného hrobu 21/2014; 2 detail s nálezmi hrobu 21/2014; 3, 4 odkryvanie hrobu 37/2017; 5 – 7 odkryvanie hrobu 40/2017; 8 detail s nálezmi pri urne hrobu 40/2017. Foto: R. Iván a L. Kováčsová.

Abb. 3. Sekule, okr. Senica. 1 Freilegung des gestörten Grabes 21/2014; 2 Detail mit den Funden des Grabes 21/2014; 3, 4 Freilegung des Grabes 37/2017; 5 – 7 Freilegung des Grabes 40/2017; 8 Detail mit den Funden neben der Urne des Grabes 40/2017. Foto: R. Iván und L. Kováčsová.

V okolí sa nenašli žiadne zvyšky prepálených ľudských kostí, ani žiadne črepy, ktoré by snád naznačovali, že mohli byť v urne, a tá bola zničená. Nie je teda vylúčené, že by mohlo ísť o symbolický hrob bojovníka – kenotaf. Pozoruhodná je totiž aj poloha hrotov kopije a oštepú, ktoré neprešli žiarom hranice a boli špicami zrejme zarazené do dna pri stene hrobovej jamy. Podobná situácia s hrotom kopije a oštepú sa v Sekuliach vyskytla aj pri inom hrobe (*Hüssen et al. 2017*, 115, obr. 4). Mohlo by to súvisieť s pozoruhodným pohrebným rituálom. Žrde týchto zbraní totiž mohli vyčnievať nad hrobmi, a tak symbolicky vyznačovať a vyzdvihovať miesta hrobov niektorých významných bojovníkov na pohrebisku. Podobné praktiky sa dali pozorovať aj na niektorých pohrebiskách przeworskej kultúry, a to už od neskorkej doby laténskej napr. v Brodzanowe (*Zielonka 1958*, 355, 367, 373, obr. 46; 71), v Kopkach (*Jamka 1936*, 25), v Kunach (*Skowron 2007*, 202–204), v Młodzikowe, (*Dymaczewski 1958*, 299, 339, obr. 129b, 240, 332), v Opatówe (*Madyda-Legutko et al. 2011*, 34, 238, tab. CCCLXVII: 1187), vo Wymysłowe (*Jasnosz 1952*, 129, 183, obr. 168, 273) i v Zadowiciach (*Abramowicz/Lepówna 1957*, 38). T. Liana v týchto i v podobných prípadoch však uvažuje o ich inom rituálno-magickom význame (*Liana 1968*). Podobne zarazené hroty sa však vyskytli aj na germánskych pohrebiskách v iných oblastiach, napríklad v Prositze (*Coblentz 1955*, 87, obr. 119). Z oblasti na dolnom Labe je mimoriadne názorným príkladom hrob 216 na pohrebisku v Hamburgu-Mamstorfe (*Wegewitz 1964*, 27–30, 58–59, obr. 19; *Busch 1988*, 96–97). V tejto súvislosti W. Menghin uvádza pozoruhodný citát z diela Pavla Diakona (*Historia Langobardorum* V, 34), podľa ktorého u Longobardov pozostalí vztyčovali na pohrebiskách žrde, na konci ktorých bol upevnený drevený holub ukazujúci smer k miestu, kde ich príbuzný zahynul, aby sa vedelo, kde je miesto jeho posledného odpočinku. Podľa W. Menghina to mohla byť dávna tradícia ešte z obdobia, keď Longobardi sídlili v dolnom Polabí (*Menghin 1985*, 146–148, obr. 120). Je celkom pravdepodobné, že podobné rituálne pohrebné praktiky sa používali aj u iných germánskych kmeňov, a teda aj u naddunajských Svébov.

Hrot železnej kopije so spätnými hákmi, so slabo zachovanou prstencovou výzdobou na krčku tuľajky a s priečnym nitom v dolnej časti dosahuje dĺžku 18,2 cm (obr. 3: 8). Možno ho priradiť k typu A1 podľa P. Kaczanowského, ktoré sú charakteristické hlavne pre stupeň B1 (*Kaczanowski 1995*, 29, tab. XVI: 1). Oštep s listovitým hrotom so slabo badateľným stredovým rebrom a pomerne krátkou tuľajkou, ktorý dosahuje dĺžku 14,5 cm, by bolo možné priradiť snád k variantu 1 typu IX podľa P. Kaczanowského, používaných najmä v staršej fáze stupňa B2 (*Kaczanowski 1995*, 20, tab. XVI: 1).

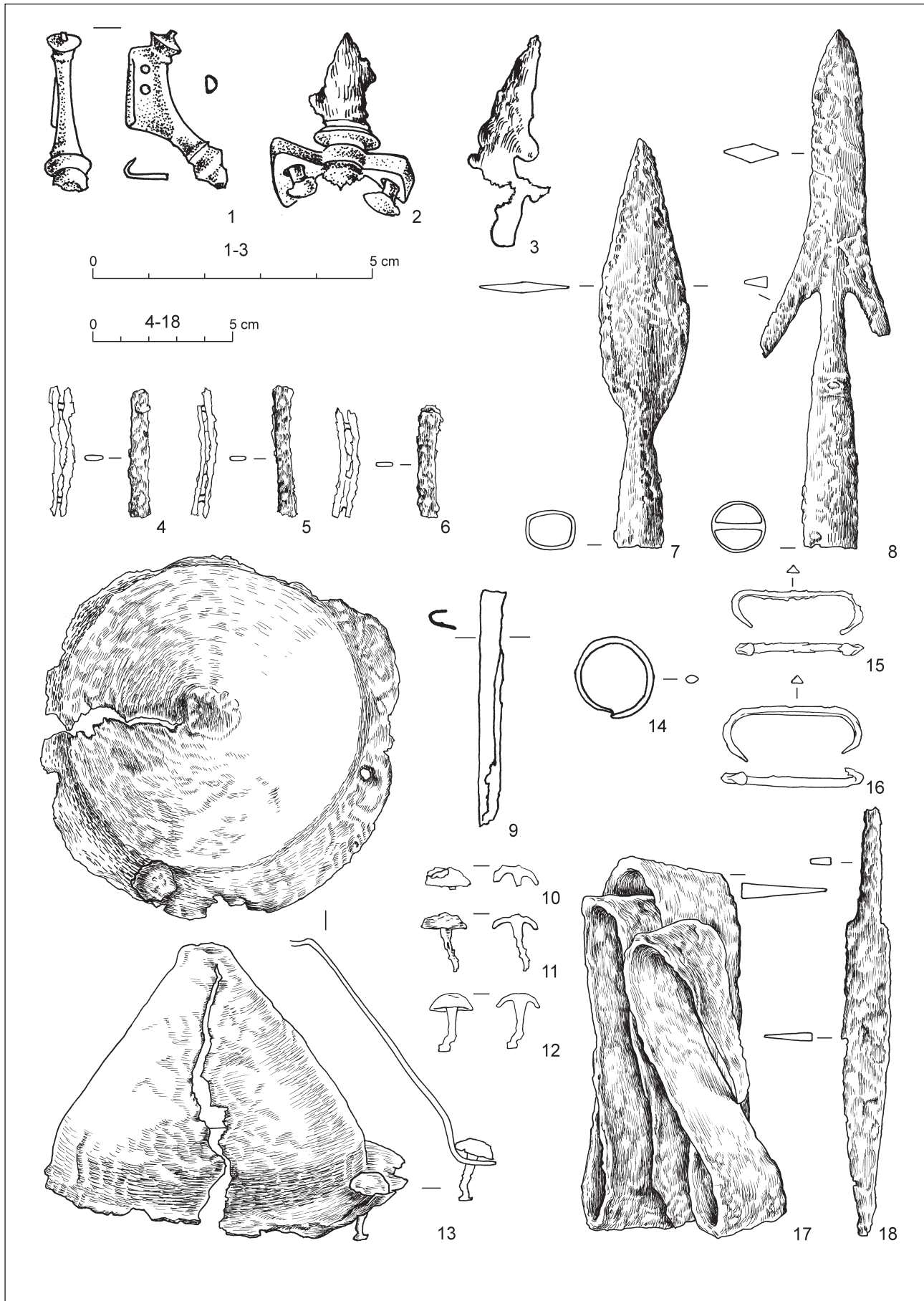
Železná, sčasti poškodená štítová puklica strmého kuželovitého tvaru s deformovaným vrcholom a pomerne úzkym golierom so štyrmi otvormi bola upevnená na štíte železnými nitmi s plocho klenutými polguľovitými hlavičkami (obr. 3: 10–13). Podľa dĺžky ich trňov mohla hrúbka dreveného štítu dosahovať okolo 1 cm. Puklica tvarom zodpovedá typu I1 podľa triedenia N. Zielinga, rozšírenému hlavne v stupni B1 (*Zieling 1989*, 105, 106, 109–111, tab. 12: 1). K štítu patrilo aj rozlomené a poškodené, úzke, pomerne krátke železné kovanie držadla s kopijovitými koncovými platničkami s dvomi otvormi na upevnenie, zdobené niekoľkými priečnymi ryhami zrejme typu Zieling G2 (*Zieling 1989*, 188–190, tab. 23: 3) a fragmenty okrajového kovania (obr. 3: 9).

Viacrát prehnutý deformovaný jednosečný železný meč mal čepeľ klinovitého prierezu s plochým chrptom, ktorá sa plynulo zužovala k hrotu (obr. 3: 17). V strede bola široká 3 cm a dosahovala dĺžku okolo 59 cm. Vykrojená rúčka s rozšíreným, šikmo zrezaným ukončením bola dlhá 12 cm, takže pomerne úzky meč bol dlhý približne 71 cm. Podľa typológie M. Biborského ho možno priradiť k typu A2, ktorý bol charakteristický pre stupeň B1 (*Biborski 1978*, 117, 128, obr. 62: b–e). K pošve meča patrilo šesť zahnutých železných svoriek trojuholníkového prierezu s roztepanými koncami, ktoré boli vložené do skyphosu (obr. 3: 15, 16). Podľa ich rozpätia mohla mať pošva meča šírku okolo 4,5 cm a hrúbku 1,5 cm.

V skyphose boli uložené aj dve stoličkovité ostrohy s masívnejšou bronzovou platničkou s dvomi nitmi a so železným bodcom, z ktorých jedna je žiarom značne poškodená (obr. 3: 2, 3). V strede platničky mali valcovitý článok, z ktorého vychádzali trojuholníkové postranné krídelká s vbíjanými nitmi s roztepanými hlavičkami. Bronzová báza bodca bola odsadená, najskôr zúžená, a potom opatrená rozšíreným diskom, ukončeným tenkým prstencom. Do otvoru v strede bol vsadený železný bodec. Ostrohy zodpovedajú typu IV E 2b podľa typológie N. Bantelmanna (*1971*, 27, Typentafel II). Takéto ostrohy sa vyskytli na juhozápadnom Slovensku vo viacerých bojovníckych hroboch s podobnou výzbrojou na pohrebisku v Kostolnej pri Dunaji a v Sládkovičove (*Kolník 1980*, 105–106, 141, 154, 160, tab. XCIII: 25i1–i2; XCIV: 26i; CXLII: 35k1–k2; CLVII: 70i1–i2; CLXIII: 86c1–c2), ktoré sa datujú do fázy B1b–B1c.

Do fázy B1c, prípadne na začiatok stupňa B2 možno zaradiť aj fragment bronzovej výrazne členenej spony A 68, ktorá bola taktiež vložená v skyphose (obr. 3: 1). Chýba síce jej polovica s hlavicou, ale zachovaná časť s členeným stredovým gombíkom, esovite prehnutým lúčikom, s dvomi kruhovými otvormi v zachycovači a mierne zdvihnutou pätkou s gombíkom poukazuje na to, že ide už o kratší a mladší variant týchto spôn, datovaný do fázy B1c (*Kolník 1971*, 518, obr. 16: 31). Tieto spony v tomto období patrili k najpočetnejším a najrozšírenejším spínadlám nielen v stredodunajskej, ale aj v iných oblastiach barbarika a niektoré z nich mohli prežívať aj do pofláviovského obdobia z konca 1. až začiatku 2. storočia po Kr. (*Mączyńska 2001*, 165).

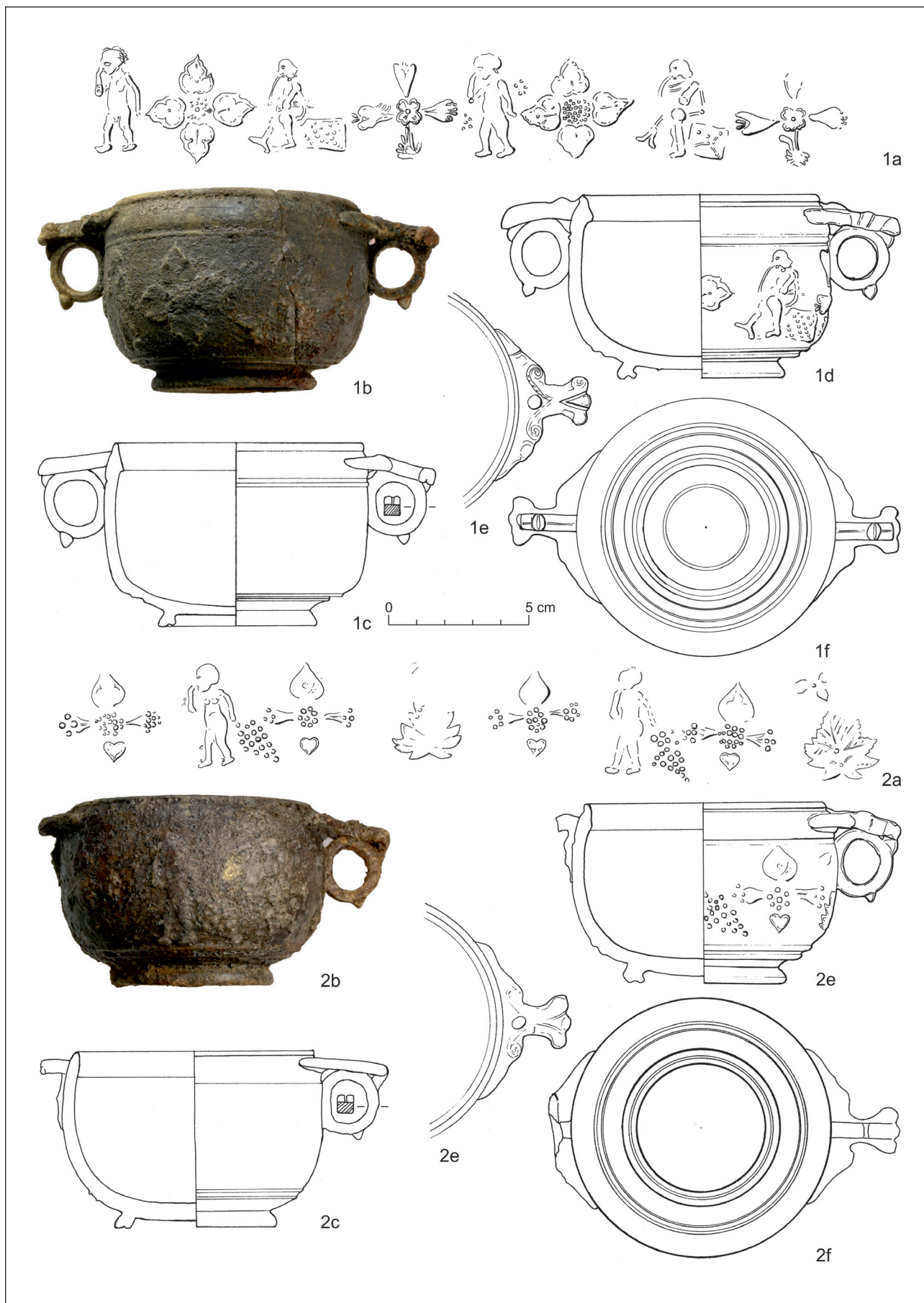
K najvýznamnejším nálezom však nepochybne patria oba skyphosy. Prvý z nich, v ktorom bola uložená časť predmetov, bol síce rozlomený, ale zachoval sa v celosti (obr. 2: 4). Bol vyhotovený z jemne plavenej hliny, ktorá získala po výpale svetlú, sivo-béžovú farbu. Celý povrch zvonka i z vnútra pokrývala olovnatá glazúra pôvodne zelenej farby, ktorý je však značne poškodený žiarom hranice, popraskaný a miestami olúpaný (obr. 5: 1b). Má valcovité telo, ktoré je na vonkajšej strane pod ústím členené horizontálnymi žliabkami na úzky okrajový, a pod ním širší prsteneček, ktorý je ešte dole ohraniče-

Obr. 4. Sekule, okr. Senica. Výber nálezov z hrobu 31/2015. 1 bronz; 2, 3 bronz a železo; 4 – 18 železo. Kresba: J. Hritzová.

Abb. 4. Sekule, okr. Senica. Auswahl der Funde aus dem Grab 31/2015. 1 Bronze; 2, 3 Bronze und Eisen; 4 – 18 Eisen. Zeichnung: J. Hritzová.

Obr. 5. Sekule, okr. Senica. Glazované skyfosy z hrobu 31/2015. Foto: P. Červeň. Kresba: J. Hritzová.

Abb. 5. Sekule, okr. Senica. Glasierte Skyphoi aus dem Grab 31/2015. Foto: P. Červeň. Zeichnung: J. Hritzová.

ný ryhou a úzkym prstencom. Na vonkajšom dne je nízky, výrazne odsadený podstavový prstenec, ktorého spodná plocha je členená obežnou ryhou na vonkajší širší a vnútorný užší kruh. Na spodnej strane dna sú ešte ryhy a jemné prstence po obtáčaní. Na vnútornej strane je okraj ústia nadol zhrubnutý a ostro odsadený od zvislých stien so zaoblením v spodnej časti, prechádzajúcim plynulo v takmer ploché rovné dno. Kruhovú úšká boli separátne vytvarované z úzkych pásov obdĺžnikového prierezu, na vonkajšej strane sú v strede pozdĺžne členené zvislou ryhou. Sú zvislo nalepené po stranách oproti sebe v hornej polovici tela. Na spodnej časti majú stlačené kuželovité výčnelky, na hornej malé guľôčky podopierajúce horizontálne nasadené osobitne vyformované platničky. Tie boli prilepené vykrojenou oblúkovitou časťou pod úzky okrajový prstenec. Predĺženým výčnelkom, ukončeným jedným stredovým a dvomi postrannými hrboľmi, prekryvajú a sčasti presahujú vonkajší okraj kruhových úšiek. Ich horná plocha je reliéfne zdobená málo zreteľným štylizovaným dekórom. Na výčnelku má podobu palmety s dvomi postrannými lalokmi, ktoré sa v strede oblúkovej časti nad stredovým mandľovitým výčnelkom rozpadajú do strán a sú ukončené späť stočenými volútami. Konce oblúkovej časti mali zrejme podobu štylizovaných vtáčích hláv (obr. 5: 1c–f). V páse na zvislých stenách až po dolné zaoblenie je reliéfná výzdoba, v ktorej sa dvakrát striedajú dva figurálne a dva rastlinné motívy (obr. 5: 1a). Prvým rastlinným motívom, prekrytým v oboch prípadoch nalepenými uškami, je rozeta tvorená štyrmi do kríža usporiadanými lalokovitými lupeňmi okolo centrálného motívu rozvinutého kvetu s malými, zrejme ôsmimi kruhovitými lupeňmi. Druhým rastlinným motívom, umiestneným v strede pohľadových strán tela nádoby, je rozeta tvorená štyrmi rovnako do kríža zostavenými brečtanovými listami okolo centrálného kruhového strapca z viacerých guľatých plodov brečtana. Prvým figurálnym motívom je postava malého nahého chlapca z ľavého profilu, s pravou, v lakti ohnutou pažou s rukou pred tvárou (Eros pískajúci na syrinx?). Druhý, menej zreteľný figurálny motív zobrazuje sediacu, pravdepodobne mužskú postavu s pravou rukou podopierajúcou bradu z ľavého profilu.

Druhý skyphos, ktorý bol prázdny, sa okrem jedného chýbajúceho ulomeného uška zachoval celý. Bol vyhotovený z rovnakej hliny, má rovnaký tvar i rovnako žiarom poškodený, pôvodne zeleno glazovaný povrch (obr. 5: 2a–f). V páse na zvislých stenách je podobná reliéfná výzdoba, kde je dvakrát zastúpený jeden figurálny motív doplnený a striedaný tromi až štyrmi rastlinnými motívmi. V strede oboch pohľadových strán je umiestnená rovnaká postava malého nahého chlapca z ľavého profilu ako na prvom skyphose. Vpravo od nej je vzadu doplnená veľkým strapcom hrozna z početných guľôčok. Po oboch stranách sú potom umiestnené dve rovnaké rozety, zostavené z do kríža usporiadaných vegetabilných motívov okolo centrálného kruhového strapca z guľatých plodov brečtana, a to horným brečtanovým listom, dvomi postrannými lalokovitými listami alebo lupeňmi, podobnými ako na jednej z roziet na prvom skyphose, a spodným malým brečtanovým listom srdcovitého tvaru. Posledným rastlinným motívom, umiestneným v oboch prípadoch pod nalepenými uškami, je zrejme list viniča doplnený hore vľavo od uška kvetom so štyrmi lupeňmi.

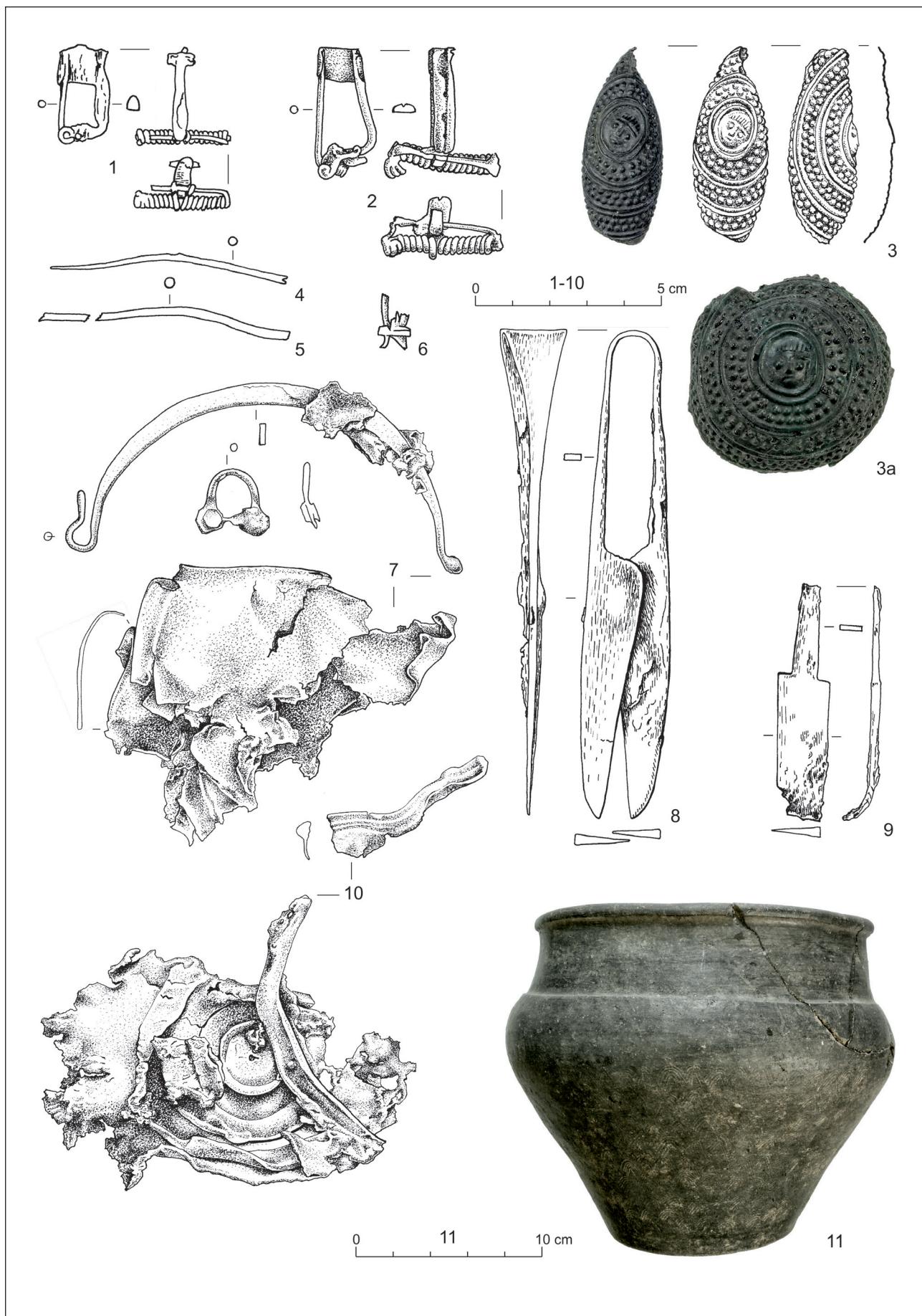
Obidva skyphosy tvorili evidentne pár nádob na pitie, hlinených glazovaných reliéfne zdobených napodobenín luxusných strieborných predlôh, ktoré sa vyrábali v maloázijských keramických centrách v Smyrne a v Tarse, a neskôr i v severoitalských dielnach. Podľa triedenia A. Hochuli-Gysel ich možno zaradiť ku skyphosom s kruhovými uškami typu 1a (Hochuli-Gysel 1977, 25–26, obr. 3.). Glazované skyphosy a kantharosy zo severoitalských dielní sa dosiaľ v barbariku, až na jednu výnimku z Korchow v Meklenbursku-Predpomoransku, vyskytli len v žiarových kvádskech hrobch na juhozápadnom Slovensku a spájajú sa s existenciou politicko-mocenského útvaru uvádzaného v antických písomných prameňoch pod názvom *regnum Vannianum*. Pri doterajších nálezoch v ich reliéfnej výzdobe úplne prevládali vegetabilné prvky, figurálne motívy sa vyskytli len ojedinele (Kolník 2016, 887–289). Zaiste nie je náhoda, že sa zväčša vyskytli v pároch v hrobch s podobnou bojovníckou výzbrojou, aká sa našla v hrobe 31/2015 v Sekuliach, a v troch prípadoch sa našli aj spolu s bronzovými výrazne členenými sponami A 68 (Kolník 1980, 108, 111, 130–131, tab. XCVI: 31k; CI: 36g; CXXVIII: 1b1–b2). T. Kolník naposledy uvažoval, že tieto veľmi špecifické keramické importy sa tu vďaka úzkym kontaktom s Rimanmi mohli objaviť už za Vanniovho vládnutia, teda už pred polovicou 1. storočia po Kr. v stupni B1. Impulz k druhej vlne ich importu do kvádskeho prostredia však nepochybne treba hľadať v účasti Vanniových nástupcov Sida a Italica s ich bojovými družinami na strane Vespasiana vo víťazných bojoch o cisársky trón a v bitke pri Cremone v roku 69 po Kr. (Kolník 2016, 902). Hrob 31/2015 tak možno datovať do fláviovského obdobia, teda do mladšej fázy stupňa B1c, prípadne začiatok stupňa B2a, a dať do súvisu aj s vyššie uvedenými historickými udalosťami.

Hrob 17/2015

Hrobová jama sa nečrtala, ale urna bola uložená dostatočne hlboko s dnom v úrovni 60 cm pod súčasným povrchom, takže sa zachovala v celosti neporušená. Hore pri jej ústí sa našla železná spona a fragment železného noža, dole pri urne ležali železné nožnice (obr. 2: 5–7). V urne na prepálených zvyškoch ľudských kostí boli uložené roztavené zlomky malého bronzového vedra a panvice, bronzová spona, zlomená kostená ihlica, železná ihla, zlomok kosteného hrebeňa, hruška živice a stočený tenký bronzový plech s tepanou výzdobou (obr. 2: 8).

Urna v tvare vyššej teriny s plochým dnom, s prstencovito zhrubnutým okrajom, odsadeným valcovitým hrdlom, s oblými plecami je na spodnej kónickej časti husto zdobená radmi hrebeňovým nástrojom vyrytých vejárovitých oblúkov (obr. 6: 11). Patrí k nádobám, aké sa v stredodunajskej oblasti v časovom období stupňov B2 i C1 vyskytli už viackrát.

Obr. 6. Sekule, okr. Senica. Výber nálezov z hrobu 17/2014. 1, 4, 8, 9 železo; 2, 3, 7, 10 bronz; 5, 6 kosť; 11 hlina. Foto: P. Červeň. Kresba: J. Hritzová.

Abb. 6. Sekule, okr. Senica. Auswahl der Funde aus dem Grab 17/2014. 1, 4, 8, 9 Eisen; 2, 3, 7, 10 Bronze; 5, 6 Knochen; 11 Ton. Foto: P. Červeň. Zeichnung: J. Hritzová.

Obidve kolienkovito ohnuté spony sa dajú zaradiť k typom A 138-141, ktoré patria k najčastejším skupinám spôn stupňa B2 v polabskej germánskej oblasti. Železná spona s lúčikom poloválného prierezu, s rozšírenou, priečne ryhovanou pätkou nemá tetivu špirály upevnenú v háčiku, ale neobvykle (snáď po oprave?) uchytenú drôtenou slučkou pod hlavicou (obr. 6: 1). Pri druhej, sčasti žiarom poškodenej bronzovej sponě s tetivou upevnenou v háčiku je plochý lúčik v strede členený výraznou pozdĺžnou ryhou a pätká má taktiež priečne ryhovanie (obr. 6: 2). V Sekuliach sa v ďalších dvoch hroboch našla ešte jedna železná a jedna strieborná kolienkovitá spona.

V stredodunajskej oblasti sú ojedinelé nálezy kolienkovito ohnutých spôn takýchto typov známe z niektorých sídlisk, a hoci je zrejme doložená aj ich lokálna výroba (*Pieta* 1993, 77–79, obr. 3: 2–5), v hroboch sa dosiaľ vyskytli len celkom zriedkavo. Podobná bronzová spona s pozdĺžnou ryhou v strede lúčika pochádza z pomerne chudobne vybaveného hrobu 52 v Bešeňove, ktorý sa datuje okolo stredy alebo do 2. polovice 2. storočia po Kr. (*Kolník* 1961, 230, 247, 263, tab. VII: 52a). O niečo početnejšie sú bronzové a železné kolienkovité spony zastúpené v Čechách, s ťažiskom výskytu v stupni B2b, teda v 1. polovici, resp. okolo polovice 2. storočia po Kr. (*Droberjar/Vojtěchovská* 2000, 214–216, obr. 8). V hrobe U7 na pohrebisku v Stehelčevsi sa našla bronzová kolienkovitá spona s pozdĺžnou ryhou na lúčiku spolu so sponou A 28/29 a v hrobe G5 so železnou sponou s valcovitou hlavicou tvaru A 126 (*Motyková* 1981, 361, 403–404, obr. 13: 1–2, 4–5). To potvrdzuje ich datovanie do mladšieho úseku stupňa B2, resp. snáď i na začiatok stupňa B2/C1. Hlavným územím rozšírenia týchto spôn, ktoré O. Gupte vyčlenil ako formu 4, skupiny II kolienkovito ohnutých zdobených spôn, je však hlavne oblasť južne od dolného Labe, s niektorými menšími koncentraciami nálezov aj v iných oblastiach (*Gupte* 2004, 107, mapa 17).

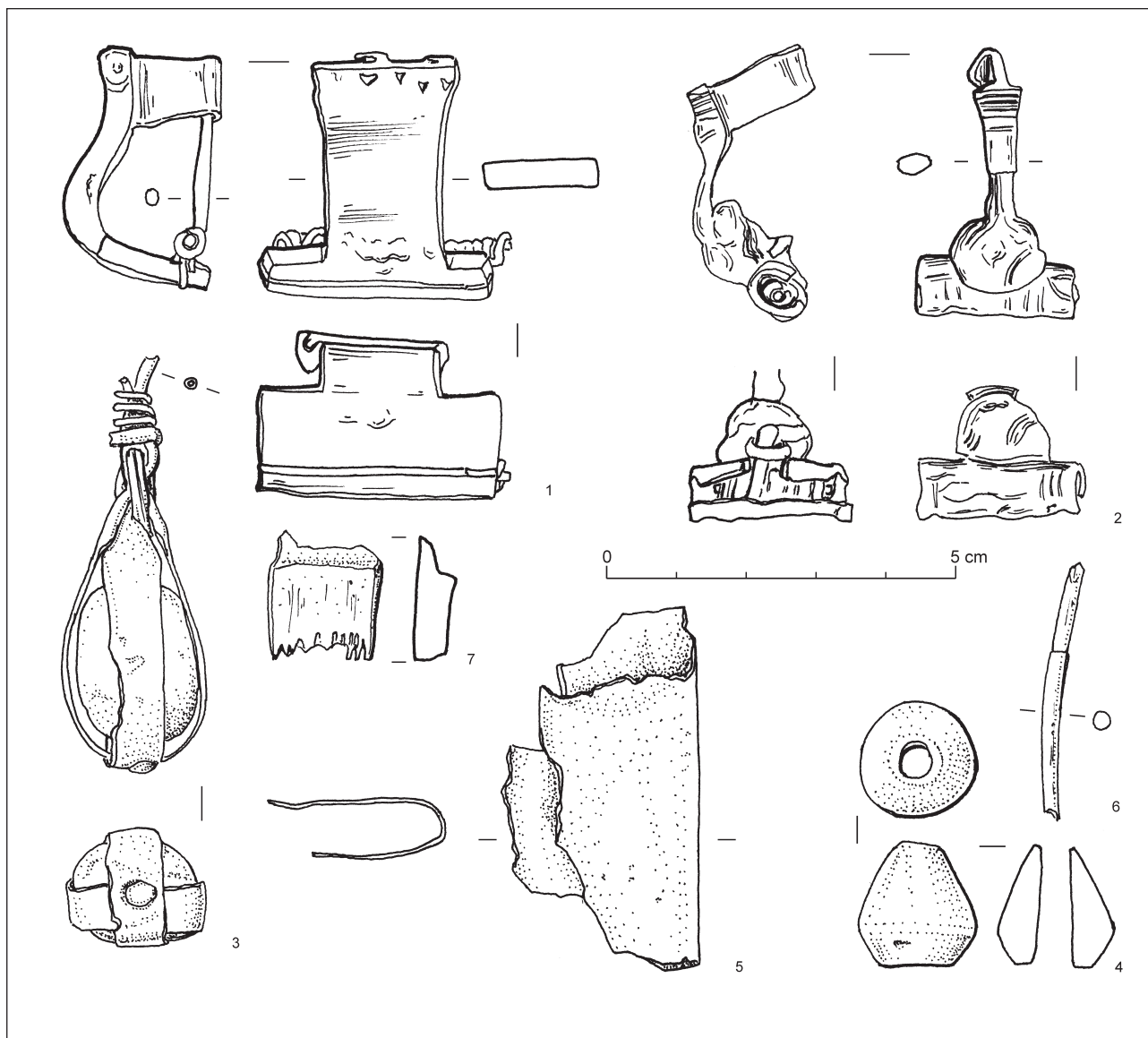
K mimoriadnym nálezom z tohto hrobu patrí polguľovito klenutý, sekundárne vplyvom žiaru deformovaný a zrolovaný predmet s tenkého bronzového plechu s olámanými okrajovými časťami, ktorého pôvodný priemer dosahoval najmenej 4,1 cm. V strede z vnútornej strany tepanej výzdoby, ktorú tvoria tri koncentrické zdvojené rady z husto pri sebe radených malých pukličiek a zdvojené plastické prstence, je stvárnená ľudská tvár (obr. 6: 3–3a). Z oblasti severne od stredného Dunaja je známa podobne malými pukličkami zdobená schránka z tenkého bronzového plechu, tzv. *Amulett-dose*, z náhodne objaveného hrobu zo Záhorskej Bystrice, datovaného len zhruba do 3. storočia (*Kraskovská* 1965b, 355, obr. 115, vpravo hore). Pozostáva z dvoch častí, ktoré boli vzájomne spojené drôtenou slučkou. Väčšia guľovitá spodná časť pripomína výzdobou malinu alebo černicu, hornú časť tvorí nízko klenuté veko s podobnou výzdobou v koncentricky usporiadaných kruhoch. Vo vnútri bola vložená súdkovitá biela alabastrová perla. Veko s priemerom 4,3 cm zodpovedá približne veľkosti predmetu z hrobu v Sekuliach. Možno predpokladať, že pôvodne taktiež patril k takejto schránke na amulety, ktorá sa dala otvoriť. Závesné schránky, ktoré obsahovali amulety a pripomínajú rímske vzory sa označujú aj ako *bulae* (*Beckmann* 1973, 14–15, 18). Podobné schránky na amulety sa v mladšej dobe rímskej vyskytovali hlavne v severnom Poľsku, v severnom Nemecku a v južnej Škandinávii (*Bursche/Chowanienc* 2001, 43). K. Czarnecka však uvažuje, že tie, ktoré sa dali otvoriť nemuseli slúžiť len ako schránky na amulety, ale podobne ako pyxidy, aj na úschovu kozmetických masť a farbív, či drobných šperkov (*Czarnecka* 2010a, 232–233). Svojím tvarom a výzdobou tento predmet pripomína aj niektoré iné pevne uzavreté schránky zo spojených dutých polguľovito klenutých plechových častí, ktoré posledne zozbieral a nazval ako typ Stendal E. Droberjar (2011, 28, obr. 3). Podobnú výzdobu majú aj niektoré menšie guľovité alebo diskovité závesky so širším uškom na zavesenie z nálezísk Langen Jarchow (Häven), Pritzier a Unrow (*Eggers/Stary* 2001, 81, tab. 234: 34 Unrow 8–8a; *Schach-Dörge* 1970, 83, tab. 87: 6; 88: 1–4; *Schuldt* 1955, 94, obr. 511).

Úplne výnimočná je v strede umiestnená vytepaná ľudská tvár bez brady, zobrazená en face. Takéto zobrazenia sú v germánskych kultúrnych okruhoch, ako aj v celom barbariku veľmi zriedkavé. Sú známe najmä z močiarnych obetísk v južnej Škandinávii, kde sa vyskytli na výzdobe z tepaných tenkých plechov na kovaniach štítov alebo ako apliky na falérach prevažne v 3. storočí (*Carnap-Bornheim* 1999). Motív sa odvodzuje od rímskych predlôh, ale jeho korene sa hľadajú aj v motívoch utváraných pod keltským vplyvom v severnom barbariku ešte z predrímkeho obdobia (*Blankenfeld* 2007, 101, obr. 2; *Pesch* 2015, 461–464). Veľmi blízke paralely k ľudskej tvári na našom náleze sú zobrazené na fragmentoch strieborných rohov na pitie z Brokær na juhozápade Jutského polostrova, ktoré pochádzajú z hrobového kontextu z prechodnej fázy B2/C1a, resp. z 2. polovice 2. storočia po Kr. (*Rasmussen* 1995, 64–68, 81–82, obr. 23–25). Hrob 17/2015 zo Sekúl bol zrejme pohrebom ženy a možno ho datovať podobne do stupňa B2/C1. Obidve spony, ako aj časť schránky na amulety poukazujú na jeho väzby k severozápadne ležiacim labskogermánskym kultúrnym oblastiam až po južnú Škandinávii.

Hrob 21/2014

Tento hrob bol natoľko poškodený orbou, že sa z jeho obsahu zachovali len predmety, ktoré boli zrejme uložené v priehlbine pod urnou (obr. 3: 1–2). Boli to dve železné spony, závesok s bronzovým prekríženým orámovaním, zlomky kostenej ihlice a hrebeňa, kónický bronzový praslen, viaceré fragmenty bronzového plechu, zrejme z vedra, a roztavené zlomky skla.

Jedna zo železných spôn, ktorá sa zachovala v celosti, má masívne telo v tvare písmena T s pravouhlou záhlavnou platničkou, so širokým, esovito prehnutým lúčikom, mierne sa rozširujúcim k rovno zrezanej pätkě a s vysokým pravouhlým pásikovým zachycovačom. Špirála je ukrytá na vnútornej strane záhlavnej platničky, na ktorej je upevnená len napnutým drôtom tetivy uchytenom v žliabku v dolnej časti platničky (obr. 7: 1). V priestore pohrebiska sa našli ešte

Obr. 7. Sekule, okr. Senica. Výber nálezov z hrobu 21/2014. 1–2 železo; 3 horský krištál a bronz; 4, 5 bronz; 6, 7 kosť. Kresba: J. Hritzová.

Abb. 7. Sekule, okr. Senica. Auswahl der Funde aus dem Grab 21/2014. 1–2 Eisen; 3 Bergkristall und Bronze; 4, 5 Bronze; 6, 7 Knochen. Zeichnung: J. Hritzová.

dva ďalšie exempláre takýchto spôn z rozoraných hrobov. Podľa tvaru sa dajú priradiť k sponám 11. série O. Almgrena (1923, 65–66), v jeho typológii však nenachádzame žiadne presné paralely. Takéto spony zozbieral a charakterizoval R. Jamka v článku o nálezoch z pohrebiska v Leonówe, preto sa označujú aj ako typ Leonów. Podľa jeho názoru sa vyvinuli v przeworskej kultúre v oblasti Velkopolska asi v prvej štvrtine 2. storočia po Kr., odkiaľ sa potom v druhej štvrtine a začiatkom druhej polovice 2. storočia po Kr. rozšírili aj do ďalších oblastí (Jamka 1963, 62, 70–73, obr. 3; tab. I: 5). Podľa K. Godłowského patrili hlavne v západných častiach przeworskej kultúry k charakteristickým formám rozvinutého stupňa B2 a len ojedinele sa objavili aj v susedných kultúrnych okruhoch (Godłowski 1977, 22–23, tab. LVII: 2; LVIII: 2–5).

V stredodunajskej oblasti sa železné spony typu Leonów dosiaľ vyskytovali len veľmi zriedkavo. Jeden exemplár so širokým pásovým lúčikom a rozšírenou pätkou sa našiel v bezprostrednej blízkosti sčasti zničenej zahlbenej chaty v Slovenskom Pravne, v hraničnej oblasti germánskeho osídlenia a púchovskej kultúry. Z jej výplne a z okolia pochádzajú viaceré fragmenty púchovskej, ako aj kvádskej keramiky a niekoľko zlomkov z rímsko-provinciálnych nádob. V blízkosti sa našiel ešte aj denár Antonina Pia, razený v rokoch 140–143 (Šalkovský 1989, 420–421, obr. 3: 3a–b; tab. I). K typu Leonów by sa dala zrejme priradiť aj železná spona so širokým lúčikom, rozšírenou pätkou a pravouhlou záhlavnou platničkou zdobenou striebornou plechovou fóliou, ktorá sa našla pri zberoch na germánskom sídlisku v Ringelsdorfe v dolnorakúskom Pomoraví (Stuppner 1984, 302, obr. 774). Najnovšie bol zverejnený ďalší, subtilnejší exemplár pochádzajúci z rozrušených hrobov v priestore germánskeho pohrebiska v Hronovciach (Beljak et al. 2019, 271, tab. V: 4). Viaceré kusy sa zozbierali len nedávno aj v priestore zničeného pohrebiska v Závode, ktoré leží neďaleko od Sekúl (pozri Bazovský et al., 2019, obr. 3: 15). Tieto spony poukazujú na tesné väzby k okruhu przeworskej kultúry.

Obr. 8. Sekule, okr. Senica. Výber nálezov z hrobu 37/2017. 1, 3, 4 železo; 2 bronz; 5 hlina. Foto: P. Červeň.

Abb. 8. Sekule, okr. Senica. Auswahl der Funde aus dem Grab 37/2017. 1, 3, 4 Eisen; 2 Bronze; 5 Ton. Foto: P. Červeň.

Druhá viacdielna železná spona má rozšírenú trúbkovitú hlavicu a ľahko prehnutý lúčik, ktorý sa k pätke mierne rozširuje. Jej povrch je síce korodovaný, ale na konci nôžky pred rovno zrezanou pätkou sú ešte zreteľné štyri priečne ryhy, ktoré boli pravdepodobne pôvodne vyplnené strieborným drôtikom. Pod nôžkou je šikmo dozadu nasadený vysoký úzky pásový zachycovač, v jeho lôžku je ešte hrot odlomenej ihly. Pod hlavicom je na vyčnievajúcej platničke upevnený rúrkovitý chránič vinutia, dole s otvorenou štrbinou, ktorý obopína špirálu s oskou. Na chrániči vinutia sú sčasti badateľné viaceré priečne ryhy (obr. 7: 2). Táto spona patrí k zriedkavému variantu železných rímsko-provinciálnych trúbkovitých spôn, ktoré sa vyrábali v Panónii, snáď v Sícii (*Koščević 1980*, 25, tab. XXI: 154–155; XLII: 90; *Rajtár 2019*). V oblasti severne od stredného Dunaja sa vyskytla takmer identická železná spona medzi zberovými nálezmi z porušených hrobov na už zmienenom pohrebisku v Hronovciach (*Beljak et al. 2019*, 269, tab. IV: 4) a dva ďalšie exempláre so stopami po výzdobe striebornou tauziou sa nedávno zozbierali taktiež v priestore zničeného pohrebiska v Závode (pozri *Bazovský et al., 2019*, obr. 3: 6). V iných oblastiach barbarika sa takéto spony zatiaľ nevyskytli.

Závesok z oblého kusu horského krištálu je orámovaný hladkými bronzovými plechovými pásikmi, ktoré sú dole prekrížené a spojené nitom. Hore sú pásky stočené do drôtov, ktoré sú prepletené a obtočené, slučka alebo uško na zavesenie je odlomené (obr. 7: 3). S východnou skupinou orámovaných záveskov v stredoeurópskom barbariku sa zaoberala K. Staneková, a podľa jej triedenia by sa tento závesok dal priradiť k variantu I A. Väčšina záveskov typu I sa vyskytuje na území przeworskej kultúry, niektoré už v stupni B1, ale prevažná časť až v stupni B2. Naproti tomu v oblastiach wielbarskej kultúry sú zastúpené omnoho menej, a preto ich považuje za charakteristický typ práve pre przeworskú kultúru. Všetky doteraz známe závesky s orámovaním sa našli v ženských hroboch (*Stanek 1999*, 333–336, 339). V oblastiach naddunajského barbarika patrili takéto závesky dosiaľ k zriedkavým nálezom. Vyskytli sa na pohrebisku v Očkove, z ktorých sú publikované dva exempláre. Poškodené bronzové orámovanie pochádza z hrobu 117, ktorý sa datuje do 2. polovice 2. storočia, druhé je zberovým nálezom zo zničených hrobov (*Kolník 1956*, 266, obr. 12: 2; *1965*, 201, obr. 8: 4). Prázdne orámovanie

zo závesku iného typu so zvislou stredovou oskou, na ktorej je zavesená lunula sa vyskytlo v hrobe 17 vo Veľkom Cetíne (Ruttkayová 2009, 572, obr. 2: 9). Na pohrebisku v Sekuliach sa takéto závesky našli ešte aj v ďalších hrobch.

Hrob 37/2017

Jama hrobu sa nečrtala, bol však uložený hlbšie, takže sa zachovala takmer celá, len málo na okraji poškodená urna. Pri urne a pod ňou sa nachádzali viaceré zlomky z bronzového vedra, železné nožnice a nožík (obr. 3: 3–4), urna obsahovala prepálené zvyšky ľudských kostí a železnú sponu.

Urna má široko roztvorený misovitý tvar s prstencovito odsadeným plochým dnom, s kónickou, slabo prehnutou spodnou časťou, s výrazným lomom na vydutí a úzkou plastickou obežnou lištou odsadené, zľahka prehnuté valcovité hrdlo. Jedno kolienkovité ucho štvorcovitého prierezu je nasadené na zaoblenom okraji a prechádza k lomu na pleciach nádoby. Je vyhotovená z jemne plavenej hliny, má flakaty čiernehozelený hladný povrch (obr. 8: 5). V stredodunajskej oblasti patrí k pomerne zriedkavým a neobvyklým tvarom. Podobne tvarované urny s kolienkovitými uchami alebo bez nich sa dosiaľ na juhozápadnom Slovensku vyskytli len v niekoľkých prípadoch, ako napr. v hrobch 16 a 183 na pohrebisku v Abraháme a v hrobch 2 a 42 v Kostolnej pri Dunaji, ktoré sa dajú zaradiť všeobecne do stupňa B2 alebo do jeho pokročilej fázy, prípadne až na začiatok stupňa B2/C1 (Kolník 1980, 26, 65, 95, 113, tab. XV: 16a; LII: 183a; LXXVI: 2a; CIII: 42a). Dve blízke paralely pochádzajú aj z porušených žiarových hrobov v dolnorakúskom Pilichsdorfe. Prvú z nich svetlosivej farby považoval E. Beninger síce za domáci produkt ale pod silným vandalským vplyvom a hrob dotal na začiatok 3. storočia (Beninger 1932, 85–88, obr. 5–8). Druhú, neskôr odhalenú urnu z hrobu I dotal J. F. Kastner do 2. storočia po Kr. (Kastner 1956, 183–184, obr. 1). M. Pollak pri oboch týchto urnách poukázala na ich paralely v priestore przeworskej kultúry a zaradila ich do stupňa B2 (Pollak 1980, 95, 195, tab. 85: 5; 86: 2). J. Tejral ich považoval za ojedinelé príklady vplyvu zo severne ležiacich oblastí barbarika (Tejral 1999, 142, obr. 14: 1, 7). Iný názor zastával M. Ołędzki, ktorý ich spolu s inými predmetmi interpretoval ako doklady imigrácie relatívne veľkých skupín obyvateľstva przeworskej kultúry do stredodunajských oblastí (Ołędzki 1992, 101). Presnejšie paralely k týmto v stredodunajskom priestore neobvyklým tvarom nádob možno nájsť práve v typovej škále keramiky przeworskej kultúry. T. Liana vyčlenila takéto nádoby s odsadeným dnom, so širokým ústím, dvojkónickým vydutím s ostrým lomom, s uchom alebo bez neho, ktoré sa vyskytovali počas celej staršej doby rímskej, ako typ II/3 (Liana 1970, 439, tab. II: 3, 6, 9, 10, 13). Považujú sa za charakteristické tvary nádob stupňa B2 v celom okruhu przeworskej kultúry (Godłowski 1981, 62). K urne z hrobu 37/2017 v Sekuliach nachádzame viaceré paralely na nekropolách v jej centrálnej, ako aj vo východných oblastiach, preto sa domnievame, že taktiež poukazuje na tesnú väzbu k przeworskej kultúre (pozri k tomu Kolník/Rajtár 2017, 215).

Železná trúbkovitá spona má esovito prehnutý, dole plochý, hore strechovito hraničený lúčik, ktorý je v strede rozdelený širokým kotúčovitým gombíkom s viacerými obežnými ryhami, aké sú aj na dolnom okraji trúbkovitej hlavice a kotúčovitom gombíku na pätko, ukončenom malou guľôčkou. Celé telo pokrývajú taktiež priečne ryhy, v ktorých sa zachovali zvyšky roztavených strieborných drôtikov z pôvodnej inkrustovanej výzdoby. Zachycovač je trapézovitý, od nasadenia pod nôžkou šikmo zrezaný k lôžku, tetiva dlhšej špirály s drôtenou oskou je uchytená v háčiku pod hlavicou (obr. 8: 1). Veľmi podobné železné trúbkovité spony sú v stredodunajskej oblasti doložené jedným exemplárom v hrobe 4 v Mikulove (Peškař 1972, 37, 85, tab. 13: 10) a dvomi exemplármi v hrobe 172 v Abraháme (Kolník 1980, 62, tab. XLIX: 172c1–2). V hrobe 4 v Mikulove sa takáto spona našla spolu s dvomi železnými sponami formy 2/12 podľa Machajewského (Machajewski 1998, 192, obr. 2: 12) a železnou trúbkovitou sponou iného tvaru, ktoré sa dajú zaradiť do rozvinutého stupňa B2. Podobný tvar a výzdobu majú aj dve železné trúbkovité spony z hrobu 72 v Bešeňove, ktoré však majú rúrkovitý chránič vinutia a guľovitý gombík na pätko. T. Kolník ich dotal okolo polovice 2. storočia po Kr. (Kolník 1961, 233, 245–246, tab. X: 72b1–2). Už J. Tejral hľadal predlohy k týmto železným trúbkovitým sponám v przeworskej kultúre (Tejral 1970, 188–190). T. Liana vyčlenila tieto tvary spon v okruhu przeworskej kultúry, ktoré sú podľa jej názoru blízke typu A 75, ako variant 2 a s guľovitým gombíkom na pätko ako variant 3 a radila ich do stupňa B2 (Liana 1970, 443–444, tab. III: 8–9, 14). Podľa K. Godłowského sú pre przeworskú kultúru charakteristické práve dvojdielne železné trúbkovité spony s vložkami z bronzových alebo strieborných drôtikov (Godłowski 1981, 93). Železné, ako aj bronzové spony podobných tvarov sa vyskytli napr. v niektorých hrobch v Domaradziciach (Kostrzewski 1954, 175, 185, 203, 210, 267, obr. 27: 7; 55: 2–3; 86: 2–3; 100: 4–5), v Młodzikowe (Dymaczewski 1958, 203, 329, 339, obr. 55: 3; 312: 29; 329: 31; v hrobe 32 aj spolu so železnou sponou typu Leonów), v Nosiciach (Tackenberg 1925, 40, 43, 95, tab. 18: 2–3; 20: 1–2), v Nowej Wieści (Pescheck 1939, 33–34, 336, obr. 27; 53: 2; tab. I: 75a, 76, 77/79) a vo Wymysłowe (Jasnosz 1952, 109, 179, obr. 146: 8–10; 268: 4). V hrobe 14 na pohrebisku Cieblowice Duże sa našla železná spona variantu 3 podľa T. Liany taktiež spolu so železnou sponou formy 2/12 podľa H. Machajewského a ešte i so železnou sponou typu A 148 (Dzięgielewska/Kulczyńska 2008, 15, 49, tab. XI: 14, 3–4).

Hrob 40/217

Obrysy jamy, v ktorej bol hrob uložený sa nečrtali. Nebol vo väčšej hĺbke, takže jeho horná časť bola porušená orbou. Napriek tomu sa zachovala podstatná, ak nie celá časť z jeho inventáru s veľmi pozoruhodnými nálezmi. Hlinená urna bez hrdla a hornej časti pliec bola tlakom rozlamaná na mnohé črepy a drobné úlomky aj v dolnej časti. Bola vložená

Obr. 9. Sekule, okr. Senica. Výber nálezov z hrobu 40/2017. 1, 3, 4, 9, 10 striebro; 8 striebro a železo; 2, 5, 12 – 16 bronz; 6 bronz a sklo; 7, 11 kosť. Foto: P. Červeň. Kresba: J. Hritzová.

Abb. 9. Sekule, okr. Senica. Auswahl der Funde aus dem Grab 40/2017. 1, 3, 4, 9, 10 Silber; 8 Silber und Eisen; 2, 5, 12 – 16 Bronze; 6 Bronze und Glas; 7, 11 Knochen. Foto: P. Červeň. Zeichnung: J. Hritzová.

do deformovaného a rozlamaného veľkého bronzového vedra so železným držadlom. Pod ňou na stlačenom vedre boli uložené roztavené zliatky z masívnej bronzovej nádoby, fragmenty súpravy naberačky a cedidla, rozlomené železné nožnice, dva nožíky, päť kľúčov a veľká hruda živice (obr. 3: 5–7). Neďaleko od urny sa našli na kôpke uložené viaceré sčasti žiarom poškodené a deformované i zámerne rozlomené predmety (obr. 3: 8). Medzi nimi boli železné klince a kovania drevenej skrinky, jedna strieborná a jedna bronzová spona, časti strieborného hruškovitého závesku, strieborný prsteň, dve strieborné zápinky, železný vedierkovitý závesok ešte s jednou striebornou zápinkou, ďalej to boli z bronzu vyhotovené dva kapslovité závesky, závesok s orámovaním, kovanie so záveskom, plechová objímka, kozmetický nástroj, jedna ohnutá a zlomok asi z inej ihly alebo ihlice, zlomky ďalšej kostenej ihlice a fragment hrebeňa a boli tu i zliatky skla. Predmety boli pôvodne pravdepodobne pri kremácii v skrinke, po nej ich zozbierali a zrejme v nejakom organickom (?) obale uložili do hrobu neďaleko urny.

Rozlamanú urnu vyhotovenú zo slabo prepálenej a málo súdržnej, jemne plavenej ílovitej hliny sa podarilo rekonštruovať len sčasti, jej horná časť od pliec chýba. Nádoba mala ploché, slabo odsadené dno a široký baňatý tvar s výrazným vydutím zaoblených pliec s výzdobou v podobe zvislých štvornásobných pásov, vytvorených výraznými širokými ryhami, siahajúcimi po plytké horizontálne prežliabnutie v spodnej časti tela. Výzdoba pokračovala aj v hornej časti, snáď až pod hrdlo nádoby, a členila ju na pleciach do viacerých, prinajmenej šiestich zón. Jej hladký povrch má čierneho farbu. Zachovaná výška je 16,5 cm, maximálna šírka 32 cm a dno má priemer 12 cm (obr. 10: 1). Takéto urny nie sú v stredodunajskej oblasti časté. Podobná, len o niečo menšia nádoba zdobená na vydutí zvislými štvornásobnými pásmi a medzi nimi ešte jednotlivými zvislými ryhami, so žliabkovou výzdobou aj v dolných partiách, slúžila ako urna v hrobe 49 na pohrebisku v Abraháme (Kolník 1980, 116, tab. CX: 49a).

Strieborná, žiarom deformovaná a sčasti roztavená spona bola na záhlavnej časti lúčika zdobená priečne ryhovanými líniami, ktoré ju členili na tri trojuholníkové plochy, okraje boli lemované nepravým perlovcom. Nízky plastický stredový hrebeň s pozdĺžnym žliabkom bol po oboch stranách taktiež lemovaný priečne ryhovanými líniami, zvinutý chránič tetivy zdobili šikmé ryhy. Široká špirála zo strieborného drôtu pozostávala z 15 závitov na jednej a z 9 závitov na druhej strane, ktoré boli husto obtočené okolo striebornej drôtenej osky, ihla je odlomená (obr. 9: 1). Možno ju priradiť k sponám typu A 41, k variantu Y podľa triedenia J. Schustera, ktoré boli rozšírené od konca stupňa B2, ale najmä v stupni B2/C1 až B2/C1-C1a hlavne v oblasti przeworskej kultúry (Schuster 2006, 101, 105, obr. 4: 10, 14, 17; 12). V Sekuliach sa strieborné spony typu A 41 variantu Y vyskytli ešte v dvoch hroboch, zlomky ďalších šiestich strieborných exemplárov rovnakého alebo podobných variantov sa vyzbierali na ploche pohrebiska z rozrušených hrobov. J. Schuster registroval na základe publikovaných nálezov takéto spony v regiónoch nad stredným Dunajom z deviatich nálezísk (Schuster 2006, 113-115, obr. 12). Odvtedy sa ich počet v tejto oblasti vďaka novým výskumom a zberom výrazne zvýšil a pohrebisko v Sekuliach s celkovo deviatimi doloženými exemplármi zaujíma medzi nimi osobitné miesto (Iván/Kováčková/Rajtár 2019, tab. 10: 6–10; 11: 1).

Druhá, bronzová spona sa zachovala kompletne aj so železným chráničom vinutia a ihlou, len koncová časť nôžky je sčasti roztavená (obr. 9: 2). Ide o dosiaľ zriedkavý variant spony typu A 43, pri ktorej je hlavica v tvare obráteného písmena T strmo lomená a svojim horným okrajom presahuje masívnu záhlavnú časť lúčika. Priečny hrebeň v strede je naproti tomu menej výrazný. Podľa analýzy bol povrch tejto spony potiahnutý striebornou fóliou. V priestore pohrebiska sa z ornícej vrstvy vyzbieralo ešte ďalších päť exemplárov, resp. zlomkov spôn typu A 43 (Rajtár 2018, 57-58, 61, obr. 3: 8a-b; 4: 8-12). Veľký počet spôn typu A 43 pochádza prevažne z hrobových nálezov v oblasti rozšírenia przeworskej kultúry. Vyskytujú sa aj v pároch v jednom hrobe, často s prílohami typickými pre ženské pohreby. Ich chronológia sa opiera o sprievodné nálezy, a podľa M. Olędzkiego sa objavujú ešte na konci stupňa B2, ale ťažisko ich datovania spadá do celého stupňa B2/C1. Tvar ako aj spôsob výroby týchto spôn z dvoch kovov poukazuje na ich vznik a rozvoj v oblasti przeworskej kultúry (Olędzki 1992, 96-98). Podľa K. Godłowského patrili v tomto období k vedúcim formám spôn v tejto oblasti (Godłowski 1970, 15-16, tab. 1: 52). V bezprostredne susediacich kultúrnych okruhoch sa dosiaľ vyskytli len ojedinele. V stredodunajskej oblasti sa oproti tomu ich počet vďaka novým výskumom, ale najmä zberom s detektormi kovov enormne zvýšil. Ich náleziská sa koncentrujú na južnej Morave, v Dolnom Rakúsku a na západnom Slovensku pozdĺž rieky Moravy a jej prítokov. Vyskytujú sa však aj v Podunajskej nížine a na Považí. Ďalšie náleziská ležia už v horských oblastiach, ktoré boli pôvodne osídlené nositeľmi púchovskej kultúry³. Z väčšej časti sú to roztratené nálezy zo sídlisk. Napriek ich značnej koncentrácii patria v týchto oblastiach k cudzorodým prvkom, ktoré nenadväzujú na žiadne domáce tradície a nie je ani pravdepodobné, že by sa tu vyrábali. Rovnako nie je pravdepodobné, že by sa sem rozšírili z ich pôvodnej oblasti ako „módne“ spínadlá či už vzájomnými kultúrnymi kontaktmi alebo ako obchodno-výmenný artikel, ale dostali sa sem najskôr spolu s ich nositeľkami. Hoci dva z troch exemplárov, u ktorých sú aspoň čiastočne známe nálezové súvislosti (kostrový hrob v Čáčova a chata 5 v Pasohlávkach) naznačujú, že sa do zeme dostali až v období po markomanských vojnách (Tejral 1999, 167-168, 171, obr. 24: 12; 2015, 70-71, obr. 19: 1), ich početné zastúpenie a pomerne značné rozšírenie poukazuje na to, že sa tu objavili zrejme už skôr pred ich vypuknutím (Rajtár 2018, 63).

³ Popri dosiaľ registrovaných nálezoch z Rakše a Zvolena sa najnovšie našla spona tohto typu v Spišskom Štvrtku. Za informáciu ďakujeme kolegovi M. Sojákovi.

Jeden z dvoch zhodných bronzových kapslovitých záveskov je žiarom menej poškodený (obr. 9: 14, 15). Má kruhový plochý tvar so širokým závesným uškom a na prednej strane je zdobený dvomi rytými prekríženými líniami. Obidva tieto závesky patria ku skupine 1 podľa triedenia B. Beckmanna, ktoré boli rozšírené na veľkom území od Škandinávie na severe cez Nemecko k Pobaltiu, v Poľsku s ťažiskom výskytu v prostredí wielbarskej a przeworskej kultúry (*Beckmann 1973*, 13-14). V oblasti severne od stredného Dunaja pochádzajú takéto kapslovité závesky z rozrušených hrobov vo Veľkých Hostěrádkach (*Peškař/Ludikovský 1978*, 21-22, obr. 14: 5; tab. 3: 4) a z kostrového hrobu v Čáčove, ktorý je datovaný do stupňa B2/C1 (*Pieta 2002*, 344, 349, obr. 1: 2).

Zo strieborného hruškovitého závesku sa zachovali len dva zlomky (obr. 9: 3). Jeden vyhotovený z tenkého strieborného plechu mierne kónického tvaru tvoril spodnú časť jeho dutého tela a je zdobený štyrmi zvislými líniami zo zdvojených a stočených strieborných drôtikov. Druhý zhotovený z troch nad sebou spojených venčekov z perlovcového drôtu, ukončený skupinou piatich granulovaných guľôčok tvoril dolnú časť závesku. Závesok by sa dal priradiť k typu II alebo III triedenia A. von Müllera (1956, 96-96). V priestore pohrebiska v Sekuliach sa našli ešte tri kusy žiarom poškodených takýchto zlatých hruškovitých záveskov z rozrušených hrobov. Z územia západného Slovenska sú zlaté hruškovité závesky známe z pohrebísk v Abraháme, v Očkove, v Zohore a z germánskeho sídliska v Hamuliakove, ktoré sú datované prevažne do stupňa B2/C1 (*Rajtár 2013*, 140-141, obr. 5: a-c, e-g). Ich pôvod sa hľadá v severnejších germánskych oblastiach, predovšetkým vo wielbarskej a przeworskej kultúre (*Kolník 1984*, 234). Poukazujú na to najnovšie aj nálezy zo ženského hrobu 8/2002 v Zohore (*Elschek 2014a*, 47-48, obr. 4: 2-6). V priestore przeworskej kultúry sa zlaté hruškovité závesky vyskytujú v oblasti západne od Visly a hornej Odry a považujú sa za vplyv z wielbarskej kultúry (*Madyda-Legutko et al. 2010*, 392, obr. 2).

Malý závesok s orámovaním sklenej guľky bol zhotovený z jedného kusu hladkého tenkého bronzového plechu. Štyri vystrihnuté, zužujúce sa pásy, ktoré ju obopínajú, sú hore prepletené a viackrát stočené, závesná slučka alebo uško je odlomené (obr. 9: 6). Podľa triedenia K. Stanekovej sa dá priradiť k typu I, variantu C (*Stanek 1999*, 333, obr. 3: 4-7, 12, 15, 17, 18). Takéto závesky sú známe z oblasti przeworskej kultúry, s ťažiskom vo východných regiónoch jej rozšírenia (*Andrzejowski 2001*, 67, 68, obr. 9). Závesky s podobným orámovaním sa vyskytli napr. v hroboch 63 a 209 na pohrebisku v Kamieńczyku, ktoré sa datujú do stupňa B2 (*Dąbrowska 1997*, 22, 49, 85, 86, tab. XXX: 63, 5; CX: 209, 2-4), a v hrobe 127 v Obline (*Czarnecka 2007*, 38, 78, tab. CXXIII: 127, 3).

Jedna z celkovo troch esovitých zápínek, ktoré slúžili k zapínaniu náhrdelníka, je zhotovená zo strieborného hladkého drôtu kruhového prierezu, len jej špirálovite stočené konce sú priečne ryhované (obr. 9: 9). Podľa triedenia A. von Müllera patrí k ním vyčlenenej skupine A (*Müller 1957*, 30, 31). Druhá zápinka s dvomi malými plastickými prstencami v strede a profilovanými koncami, z ktorých jeden je odlomený, sa dá priradiť k jeho skupine C (obr. 9: 10). Tretia, deformovaná a poškodená, ktorá bola zastrčená v železnom vedierkovitom závesku, patrí pravdepodobne taktiež ku skupine A (obr. 9: 8). Esovité zápinčky sú zastúpené v nálezoch na širokom území od Škandinávie cez Nemecko až k Baltu, v Poľsku s ťažiskom výskytu vo wielbarskej kultúre, odkiaľ sa rozšírili v stupni B2 aj do przeworskej kultúry, najmä do východných častí jej rozšírenia (*Andrzejowski 2001*, 70-71, obr. 12). V oblastiach severne od stredného Dunaja sa dosiaľ vyskytovali len ojedinele. Jedna strieborná zápinka so špirálovitými koncami pochádza z kostrového hrobu 14 v Mikulove (*Tejral 1992*, 417, obr. 29: B, 14), jedna bronzová z hrobu 53 v Očkove (*Kolník 1956*, 254, obr. 4: 7) a ešte jedna zo sídliskového objektu 20 v Branči (*Kolník et al. 2007*, 73, tab. 19: 2). Masívna strieborná zápinka s kuželovitými koncami sa najnovšie vyskytla medzi zberovými nálezmi z germánskeho sídliska v Lábe (*Elschek 2017*, 174, tab. 154: 5) a dve zápinčky, jedna bronzová a jedna strieborná, z priestoru náleziska v Blatnici pod Svatým Antonínkem (*Zeman 2017*, 126, obr. 35: 1-2).

Značne korodovaný železný vedierkovitý závesok (obr. 9: 8) možno podľa veľkosti a tvaru priradiť k variantu 1 typu I podľa triedenia P. Kaczanowského, ktoré sa datujú do stupňov B2 až C1 (*Kaczanowski 1987*, 67-69). V rámci veľkého rozšírenia železných vedierkovitých záveskov ťažiská ich výskytu ležia hlavne vo východogermánskych kultúrnych okruhoch. Ich objavenie sa v 2. storočí po Kr. v stredodunajskom priestore spájal už J. Tejral so šírením prvkov przeworskej kultúry do tejto oblasti (*Tejral 1970*, 191). Vyskytli sa tu už vo viacerých hroboch, ako napr. v Bešeňove (*Kolník 1961*, 224, 226, 251, tab. II: 6c; IV: 22d), v kostrovom hrobe v Čáčove (*Pieta 2002*, 344, obr. 1: 8, 10, 13a-c), vo Veľkom Cetíne (*Ruttkayová 2009*, 572, obr. 2: 3, 5, 6, 11) i v Žarošiciach (*Tejral 1961*, 112, obr. 1: 1). Častejšie sa však vyskytujú v mladších obdobiach, ako to dokladajú nálezy z Očkova (*Kolník 1956*, 238, 262, obr. 4: 2; 12: 8) a najmä z Kostelca na Hané (*Zeman 1961*, 250-251).

Je pravdepodobné, že uvedené zápinčky a závesky, z ktorých niektoré mohli mať aj ochrannú funkciu amuletov, tvorili náhrdelník patriaci k osobným šperkom pochovanej.

K nim zjavne patril aj žiarom deformovaný strieborný prsteň v tvare jednoduchej obrúčky s konkávno-konvexným prierezom (obr. 9: 4), ktorý zodpovedá tvaru 3 skupiny 1 podľa triedenia Ch. Beckmannovej, aké sa vyskytovali prevažne v stupni B2 (*Beckmann 1969*, 27-28, obr. 3: 209, tab. 1: 3). Podobný jednoduchý strieborný prsteň pochádza aj z hrobu 1 vo Veľkých Hostěrádkach, ktorý je datovaný do rozvinutého stupňa B2 (*Peškař/Ludikovský 1978*, 25, 26, 88, obr. 4: 5, tab. 3: 3). Zlatý prsteň jednoduchého hladkého tvaru s konvexným prierezom je zastúpený i v nálezoch z hrobu vo Wulzeshofene zo stupňa B2/C1 (*Beninger 1934*, 217, obr. 5) a dva podobné deformované zlaté prstene s konkávno-konvexným prierezom boli uložené v hrobe 8 v Šitbořiciach (*Droberjar/Kazdová 1993*, 110, tab. 3: 8, 6-7).

Pomerne masívne a veľké dvojdielne bronzové kovanie pozostáva z plochého pozdĺžneho závesku kopijovitého tvaru, dole s odsadeným hrotitým koncom, hore s rozšíreným zaobleným koncom s okrúhlym otvorom, v ktorom je uško

Obr. 10. Sekule, okr. Senica. Výber nálezov z hrobu 40/2017. 1 hlina; 2 – 8 železo. Foto: P. Červeň. Kresba: J. Hritzová.

Abb. 10. Sekule, okr. Senica. Auswahl der Funde aus dem Grab 40/2017. 1 Ton; 2 – 8 Eisen. Foto: P. Červeň. Zeichnung: J. Hritzová.

žiarom poškodennej upevňovacej platničky. Pohľadová strana závesku aj platničky je zdobená priečnymi a krížiacimi sa rytými líniami (obr. 9: 16). Pripomína rímske koncové kovania remeňov označované ako *pteryx*. Takéto dvojdielne koncové kovania remeňov boli najmä v antoninovskom období obvyklou súčasťou rímskeho vojenského výstroja (Oldenstein 1976, 142-144, tab. 36: 290-299; Bishop/Coulston 2006, 144, obr. 88: 11, 12). Na germánskom území sa vyskytli len zriedkavo a väčšinou súvisia s rímskou vojenskou prítomnosťou (Hüssen/Rajtár 1994, 220, obr. 9: 9; Cheben/Ruttkay 2010, 313, 320, obr. 4: 6, tab. II: 2). Pozoruhodnú výnimku v oblasti severne od stredného Dunaja predstavuje nález z tzv. kráľovského hrobu v Mušove (Carnap-Bornheim 2002, 222-223, 550, tab. 63: C 41). Dôležitý je hrobový nález z Gelej v sarmatskej oblasti. Tento ženský kostrový hrob obsahoval okrem iného aj viaceré kovania opaska a medzi nimi aj podobné kovanie so záveskom. A. Hadházy-Vaday datovala pohreb tejto ženy do posledných desaťročí 2. storočia po Kr. a uvedené časti opasku podľa nej spadajú do obdobia markomanských vojen alebo niekoľkých nasledujúcich rokov (Hadházy-Vaday 1980, 91-94, 96, tab. II: 1; III: 7).

Kostená ihlica kruhového prierezu s profilovanou ozdobnou hlavicou je rozložená na niekoľko častí, vrch hlavice je poškodený, hrot chýba (obr. 9: 11). Výzdobou hlavice s tromi zachovanými prstencami a rytými kruhovými očkami na guľovitých článkoch mohla napodobňovať niektoré kovové ihlice s podobným profilovaním a prevrtaním, ktoré B. Beckmann podľa ich tvarov zaradil do podskupiny IIB-c (Beckmann 1966, 17-19, tab. 1: 12-22). Ihlica s prevrtanou profilovanou hlavicou sa vyskytla napr. v hrobe 72 v Bešeňove (Kolník 1961, 233, 250-251, tab. X: 72e). Poškodený vrch hlavice mohol mať však aj vežičkovité ukončenie, aké majú ihlice zo žiarového hrobu XXIX/62 z Třebusíc a zo sídlisk v Mořiciach a Křižanoviciach, pri ktorých sa nevyklučuje ich rímsko-provinciálny pôvod (Zeman 2001, 123, obr. 8: 43-45). Podobné kostené ihlice sa vyskytujú častejšie na pohrebiskách przeworskej kultúry, najmä v ženských hroboch, a niektoré z nich predstavujú blízke paralely k nášmu nálezu (Andrzejowski 1998, 27, 63, tab. XXXIV: 1; Gedl 1988, 150, obr. 28: c; Godłowski/Szadkowska 1972, 12, 81, 113-114, tab. II: 9; XLIX: 10; Grymkowski 1986, obr. 12: o; Jasnosz 1952, 105, obr. 141: 26; Szydłowski 1964, 71, 85, obr. 67: 27; 82: 4).

Zlomok kosteného hrebeňa pochádza s postrannej časti jednostranného jednodielneho hrebeňa s polkruhovitým držadlom, ktorý bol nad líniou zubov zdobený zväzkom štyroch tesne vedľa seba radených horizontálnych rýh (obr. 9: 7). Podľa triedenia S. Thomasovej ho je možné priradiť k jednodielnym hrebeňom jej typu A I, ktorých ťažisko výskytu spadá do stupňa B2 až po začiatok mladšej doby rímskej a považuje sa za východogermánsky typ, ktorý však bol zastúpený aj v polabskej oblasti (Thomas 1960, 56, 57, mapa 1, tab. 1). Podľa novšieho triedenia S. W. Teubera patrí k hrebeňom jeho typu E I zdobených ryhami a žliabkami (Motív b), ktorý je najrozšírenejší vo východných častiach Nemecka, v Poľsku, v Čechách, na Morave, v Dolnom Rakúsku a na Slovensku, s ťažiskom výskytu v stupňoch B2, B2/C1 až C1 (Teuber 2005, 201, 202, 208-210, tab. 4: 7-9; mapa 11 a 13).

K pozoruhodným nálezom patrí súbor piatich železných kľúčov. Všetky majú len jeden zub tvarovaný do podoby širokého U, výrazne sa však odlišujú veľkosťou. Dva menšie s korodovanými rúčkami so zahnutými poškodenými koncami (mohli byť ohnuté v očko) dosahujú dĺžku okolo 9,5 cm (obr. 10: 3-4). Ďalšie dva stredne veľké, ale nerovnako dlhé (13 a 15,5 cm) sú spojené železným krúžkom navlečeným v koncových očkách a ich rúčky štvorcového prierezu sú na jednej strane zdobené priečnymi ryhami a metopami i zásekmi na hranách (obr. 10: 5). Piaty, najväčší kľúč s podobnou výzdobou rúčky, so železným krúžkom s trojuholníkovitým závesným kovaním s nitom v koncovom očku, dosahuje dĺžku 21 cm (obr. 10: 6). Kľúče rovnakého typu sa našli aj v niektorých ďalších hroboch v Sekuliach. Všetky patria k typu A podľa triedenia A. Kokowského, ktorý je v celom širokom priestore európskeho barbarika najpočetnejší a vyskytoval sa prevažne v ženských hroboch počas celej doby rímskej až po dobu sťahovania národov. Výskyt takýchto kľúčov však kulminoval v období stupňov B2b až B2/C1, s najvýraznejšou koncentráciou v hroboch przeworskej kultúry (Kokowski 1997, 14, 23-28, obr. 18: A; 37-38). Podobné železné, resp. i bronzové kľúče sa jednotlivo, len niekedy po dvoch alebo aj s kovaniami zámky či skriniek, resp. truhlíc, vyskytli v stredodunajskej oblasti napr. v Abraháme, v Kostolnej pri Dunaji, v Sládkovičove (Kolník 1980, 35, 40, 107, 115, 130, 133-134, 145, 153, tab. XXII: 66b; XXVIII: 84d1-d2; XCV: 30d; CVIII: 47k1-k2; CXXVII: Ah; CXXXI: 14b1-b2; CXLVII: 46e; CLV: 68f), v Zohore (Kraskovská 1957, 813, obr. 326: 8), ale i v Mušove, v Přibiciach, v Šitbořiciach a vo Velkých Hostěrádkach (Tejral 1971, 55, 56, obr. 5: 3; 7: 6; 9: 7; 22: 5). K pozoruhodným nálezom patria tri železné kľúče s krúžkami v očkách na konci rukovätí rovnakého typu, z ktorých dva sa našli pri ruke kostry mladej ženy v masovom hrobe pobitých jedincov v priekope opevnenia v Mušove-Neurissen (Šedo 2015, 13-15, 20-21, obr. 4: 1-3). Boli zrejme jej osobným majetkom, či však patrili k zámku nejakej skrinky, truhlice alebo dvier je nejasné. Väčšie kľúče totiž zjavne neslúžili k uzamykaniu malých skriniek, ale skôr nábytku, pravdepodobne truhlíc, alebo dvier príbytku (Szydłowski/Kubiczek 1960, 245, 254.). Dva menšie kľúče v hrobe 40/2017 v Sekuliach však mohli patriť ku skrinke, v akej sa uchovávali osobné šperky, ozdoby, toaletné a kozmetické predmety a pod., dva väčšie, nerovnako veľké kľúče k nábytku, pravdepodobne k truhliciam a najväčší masívny kľúč snáď i k dverám príbytku. Vkladanie kľúčov do ženských hrobov mohlo mať viaceré symbolických atribútov, napr. odzrkadlenie majetnosti a spoločenského postavenia, manželstva, postavenia v rodine a v rode, ale aj religiózny a magicko-rituálny význam (Czarnecka 2010b). Vloženie viacerých - troch, štyroch či piatich kľúčov do hrobu je však v celom germánskom prostredí veľmi zriedkavé a vyskytlo sa len v niekoľkých hroboch przeworskej kultúry, napr. v Chorule (Szydłowski 1964, 78, obr. 74: 7-9), v Kościelnej Wieśi (Siciński 1995, 198-199, tab. IV: 6-8), v Młodzikowe (Dymaczewski 1958, 228, obr. 102: 14-16), v Naclawe (Łuka 1958, 395, obr. 23:

b–d), v Tarnówe Opolskom (*Godłowski/Szadkowska 1972*, 12, 51, tab. II: 26–30; XXXIV: 18–20) a v Zagorzynie (*Gardawski 1956*, 158–159, tab. LXX: 6).

K celkom výnimočným nálezom v hrobovom inventári však patrí aj bronzový tyčinkovitý predmet, ktorého stredná hranená časť má štvorcovitý prierez. Približne v tretine dĺžky je hrubší hranolovitý článok, zvyšná tretina s kruhovitým prierezom má zhrubnutý zaoblený koniec. Druhá dlhšia, zužujúca sa časť so štvorcovitým prierezom je zlomená a jej ukončenie chýba (obr. 9: 12). Zjavne ide o predmet rímsko-provinciálneho pôvodu a svojim tvarom zodpovedá medicínskym nástrojom, tzv. sondám (*specillum*), ktoré sa však používali aj na kozmetické účely. Keďže jedno z ukončení chýba je ťažko posúdiť či šlo o lyžičkovitú, ušnú alebo špachtľovitú sondu (*Künzl 1986*, 27–28; *Riha 1986*, 64–65, 72–73; *Matthäus 1989*, 31–32, obr. 18: 23, 26, 27; *Hauff 1995*, 114–115). Veľká bronzová, striebornou tauziou umelecky zdobená lyžičkovitá sonda aj s kamennou podložkou na roztieranie, ktoré slúžili zjavne práve na kozmetické účely, sa ako unikát našla v tzv. kráľovskom hrobe v Mušove. Podľa E. Künzla ich vloženie v tejto kombinácii do hrobu svedčí o tom, že sa pritom pridržali pohrebných zvyklostí zaužívaných v Rímskej ríši, aké sa uplatňovali v niektorých prípadoch hrobov s bohatou výbavou v podunajských provinciách (*Künzl 2002*, 461–464). Rovnako unikátny je aj nález bronzovej schránky na medicínske nástroje alebo kozmetiku, ktorá sa našla v bohato vybavenom žiarovom hrobe IV przeworskej kultúry v Lachmirowiciach, datovanom taktiež do stupňa B2/C1 (*Czarnecka 2017*). Možno predpokladať, že v prípade nálezu z hrobu v Sekuliach bolo dôverne známe používanie tohto predmetu pravdepodobne ako kozmetického nástroja, hoci úplne sa nedá vylúčiť ani jeho uplatnenie aj na medicínske účely. V každom prípade tento výnimočný nález svedčí o bezprostrednom kontakte pochovanej osoby, resp. jej spoločenstva s rímskym prostredím a jeho zreteľnom vplyve.

Podľa príloh hrob 40/2017 bol zjavne pohrebom ženy, ktorý možno časovo zaradiť do stupňa B2/C1. Viaceré nálezy jednoznačne poukazujú na jeho tesné väzby k przeworskej kultúre. Dá sa dokonca priamo porovnávať s niektorými nálezovými celkami ženských hrobov tejto kultúry, ako sú napr. hrob 26 v Konine (*Kostrzewski 1947*, 209, obr. 26), hrob 60 v Krašniku-Piaskach (*Wichrowski 2000*, 100, obr. 4, 5), hrob 826 v Opatówe (*Madyda-Legutko et al. 2011*, 196–197, tab. CCXCVIII-CCC) alebo hrob 1/1925 z Tarnówa Opolskeho (*Godłowski/Szadkowska 1972*, 11–15, tab. II).

Záver

Týmto veľmi obmedzeným výberom niektorých hrobových celkov z doterajšieho výskumu v Sekuliach chceme poukázať na to, že aj pri zdanlivo už úplne zničených germánskych žiarových pohrebiskách je možné dôsledným postupom získať ešte množstvo pozoruhodných a významných poznatkov. Jeho spracovanie a vyhodnotenie si vyžiada ešte nejaký čas, ale už predbežné výsledky poukazujú na viaceré aspekty vývoja nielen v tomto regióne, ale aj v širšej stredodunajskej oblasti v staršej dobe rímskej, a to tak v období stupňa B1, resp. začiatkom stupňa B2, ale hlavne v jej závere, v rozvinutom stupni B2 a v stupni B2/C1, resp. v období okolo markomanských vojen.

Nálezy z hrobu 31/2015, najmä glazované reliéfne zdobené skyphosy naznačujú, že táto časť Pomoravia mala zrejme určité väzby ešte aj vo flávijskom období k pôvodnému jadrú mocenského útvaru známeho ako *regnum Vannianum*. Výbava viacerých hrobov z neskoršieho obdobia stupňa B2 a najmä B2/C1 poukazujú zas na väzby tunajšieho spoločenstva so vzdialenými kultúrno-etnickými okruhmi, jednak so severozápadne ležiacou polabskou oblasťou, ale hlavne s okruhom przeworskej kultúry. Pritom to nie sú len jednotlivé predmety ako spony, ozdoby či súčasti odevu ale aj celé inventáre mužských i ženských hrobov, ku ktorým nachádzame priame paralely práve na pohrebiskách przeworskej kultúry. Podľa nášho názoru sa tieto javy nedajú objasniť len dlhodobými intenzívnymi kontaktmi a kultúrnymi vplyvmi. Poukazujú skôr na to, že sa sem dostali spolu ich nositeľmi a nositeľkami. Stále narastajúci počet a široké spektrum nálezov pochádzajúcich prevažne z okruhu przeworskej kultúry v oblastiach severne od stredného Dunaja podporuje stále viac tézu o imigrácii relatívne veľkých skupín prisťahovalcov z tamojších oblastí do tohto priestoru v období okolo markomanských vojen. Pohrebisko v Sekuliach zaujíma v tomto smere osobitné postavenie.

LITERATÚRA

- Abramowicz/Lepówna 1957* – A. Abramowicz/B. Lepówna: Materiały z cmentarzyska w Zadowicach pow. Kalisz (część II). Prace i Mat. Muz. Łódź Ser. Arch. 2, 1957, 25–51.
- Almgren 1923* – O. Almgren: Studien über Nordeuropäische Fibelformen der ersten nachchristlichen Jahrhunderte. Mit Berücksichtigung der provinzialrömischen und südrussischen Formen. Mannus-Bibliothek 32. Leipzig 1923.
- Andrzejowski 1998* – J. Andrzejowski: Nadkole 2. A Cemetery of the Przeworsk Culture in the Eastern Poland. Kraków 1998.
- Andrzejowski 2001* – J. Andrzejowski: Wschodnia strefa kultury przeworskiej – próba definicji. Wiadomości Arch. 54 (1995–1998), 2001, 59–87.
- Bantelmann 1971* – N. Bantelmann: Hamfelde. Kreis Herzogtum Lauenburg. Ein Urnenfeld der römischen Kaiserzeit in Holstein. Offa-Bücher 24. Neumünster 1971.
- Bazovský et al.* – I. Bazovský/R. Čambal/K. Hladíková/J. Rajtár: Nové funerálne nálezy zo Závodu (Predbežná správa). Zbor. SNM 113, Arch. 29, 2019, 263–267.

- Beckmann 1966* – B. Beckmann: Studien über die Metallnadeln der römischen Kaiserzeit im freien Germanien. Saalburg-Jahrb. 23, 1966, 5-100.
- Beckmann 1969* – Ch. Beckmann: Metallfingerringe der römischen Kaiserzeit im freien Germanien. Saalburg-Jahrb. 26, 1969, 5-106.
- Beckmann 1973* – B. Beckmann: Zu den kaiserzeitlichen Kapselanhängern in der Germania libera. Bonner Hefte zur Vorgeschichte 4, Festschrift für O. Kleemann, Teil II. Bonn 1973, 13-20.
- Beljak/Kolník 2006* – J. Beljak/T. Kolník: Germánske hroby z Čaky a Gbeliec. Príspevok k osídleniu juhozápadného Slovenska v dobe rímskej. Slov. Arch. 54, 2006, 57-94.
- Beljak et al. 2019* – J. Beljak/N. Beljak Pažinová/K. Kučeráková: Germánske pohrebisko v Hronovciach. In: N. Beljak Pažinová/D. Repka (eds.), Sedem kruhov Jozefa Bujnu. Studia Historica Nitriensia 23, Suppl. 2, Nitra 2019, 261-312.
- Beninger 1932* – E. Beninger: Quadische und vandalische Kulturbeziehungen. Mitt. Anthr. Ges. Wien 62, 1932, 78-101.
- Beninger 1934* – E. Beninger: Zwei germanische Funde von Wulzeshofen in Niederösterreich. Wiener Prähist. Zeitschr. 19, 1932, 215-238.
- Biborski 1978* – M. Biborski: Miecze z okresu wpływów rzymskich na obszarze kultury przeworskiej. Mat. Arch. XVIII, 1978, 53-165.
- Bishop/Coulston 2006* – M. C. Bishop/J. C. N. Coulston: Roman Military Equipment from the Punic Wars to the Fall of Rome. Oxford 2006.
- Blankenfeld 2007* – R. Blankenfeld: Der bildfeindliche Germane? In: Ch. Grünewald/T. Capelle (Hrsg.), Innere Strukturen von Siedlungen und Gräberfeldern als Spiegel gesellschaftlicher Wirklichkeit? Akten des 57. Internationalen Sachsensymposiums vom 26. bis 30. August 2006 in Münster. Aschendorff Münster 2007, 99-107.
- Bursche/Chowaniec 2001* – A. Bursche/R. Chowaniec: Puzderko brązowe z cmetarzyska kultury wielbarskiej w Krośnie, powiat paslecki. In: W. Nowakowski/A. Szela (eds.), Officina archaeologica optima. Studia ofiarowane Jerzemu Okuliczowi-Kozarynowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin. Warszawa 2001, 41-45.
- Busch 1988* – R. Busch: Waffengrab aus Hamburg-Marmstorf. In: R. Busch (Hrsg.), Die Langobarden. Von der Unterelbe nach Italien. Neumünster 1988, 96-97.
- Carnap-Bornheim 1999* – C. von Carnap-Bornheim: Germanische Rangabzeichen im reiternomadischen Milieu des 4. und 5. Jahrhunderts? – Oder: Ist eine „Gotisierung“ der „Hunnen“ archäologisch nachweisbar? In: A. H. Vaday (Hrsg.), Pannonia and beyond. Studies in honour of László Barkóczy. ANTAEUS 24, 1999, 127-147.
- Carnap-Bornheim 2002* – C. von Carnap-Bornheim: Der Trachtschmuck, die Gürtel und das Gürtelzubehör. In: J. Peška/J. Tejral (Hrsg.), Das germanische Königsgrab von Mušov in Mähren, Teil 1. Mainz 2002, 189-305.
- Coblentz 1955* – W. Coblentz: Das Gräberfeld von Prosititz, Teil I. Leipzig 1955.
- Czarnecka 2007* – K. Czarnecka: Oblin. Ein Gräberfeld der Przeworsk-Kultur in Südmasowien. Monumenta Archaeologica Barbarica 13. Warszawa 2007.
- Czarnecka 2010a* – K. Czarnecka: Metalowe pojemniczki tzw. *Amulett-dose* w europejskim *Barbaricum*. In: A. Urbaniak u. a. (Hrsg.), Terra Barbarica. Studia ofiarowane Magdalenie Mączczyńskiej w 65. rocznicę urodzin. Monumenta Archaeologica Barbarica, Series Gemina 2. Łódź/Warszawa 2010, 229-238.
- Czarnecka 2010b* – K. Czarnecka: Klucze w grobach kobiecych z okresu wpływów rzymskich. Atrybut pozycji społecznej czy wyraz magicznych zabiegów? In: K. Skóra/T. Kurasiński (eds.), Wymiary inności. Nietypowe zjawiska w obrzędowości pogrzebowej od pradziejów po czasy nowożytne. Acta Arch. Lodziensia 59. Łódź 2010, 17-26.
- Czarnecka 2017* – K. Czarnecka: An imported bronze casket from the Przeworsk culture cemetery in Lachmirovce, distr. Inowrocław. In: N. Hodgson/P. Bidwell/J. Schachmann (eds.), Roman Frontier Studies 2009. Proceedings of the XXI International Congress of Roman Frontier Studies (*Limes Congress*) held at Newcastle upon Tyne in August 2009. Oxford 2017, 260-266.
- Dąbrowska 1997* – T. Dąbrowska: Kamieńczyk. Ein Gräberfeld der Przeworsk-Kultur in Ostmasowien. Monumenta Archaeologica Barbarica 3. Kraków 1997.
- Droberjar 2011* – E. Droberjar: On Certain Amulet Pendants in the Shape of Miniature Pots, Occuring between the Black Sea Region (Pontus Euxinus) and Skandinavia. In: I. Khrapunov/F.-A. Stylegar (Hrsg.), Inter Ambo Maria. Contacts between Skandinavia and the Crimea in the Roman Period. Kristiansand/Simferopol 2011, 25-34.
- Droberjar/Kazdová 1993* – E. Droberjar/E. Kazdová: Das Brandgräberfeld aus der römischen Kaiserzeit von Šitbořice in Mähren. Časopis Moravského Mus. Vědy Společenské 78, 1993, 97-149.
- Droberjar/Vojtěchovská 2000* – E. Droberjar/I. Vojtěchovská: Kostrový hrob mladé ženy ze starší doby římské z Velkých Přílep (okr. Praha-Západ). In: Arch. Střední Čechy 4, 2000, 211-225.
- Dymaczewski 1958* – A. Dymaczewski: Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Młodzikowie, pow. Środa. Fontes Arch. Posnanienses 8-9, 1958, 179-442.
- Dzięgielewska/Kulczyńska 2008* – M. Dzięgielewska/M. Kulczyńska: Cieblowice Duże. Ein Gräberfeld der Przeworsk-Kultur im südwestlichen Masowien. Monumenta Archaeologica Barbarica 14. Warszawa 2008
- Eggers/Stary 2001* – H. J. Eggers/P. F. Stary: Funde der vorrömischen Eisenzeit, der römischen Kaiserzeit und der Völ-

- kerwanderungszeit in Pommern. Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mecklenburg-Vorpommerns 38. Lübstorf 2001.
- Elschek 2014a* – K. Elschek: Zohor v dobe rímskej. Nový kniežací hrob a žiarové pohrebiská na Záhorí. In: B. Komoróczy (Hrsg.), Sociální diferenciace ve světle nových hrobových, sídlištních a zberových nálezů. Archeologie Barbarů 2011. Spisy Archeologického Ústavu AV ČR Brno 44. Brno 2014, 113-131.
- Elschek 2014b* – K. Elschek: Nové žiarové hroby z 2. polovice 2. storočia zo Zohora na západnom Slovensku. In: V. Turčan (zost.), Stĺp Marca Aurelia a stredné Podunajsko. Zborník Slovenského Národ. Múz. – Archeológia, Supplementum 8, 2014, 41-50.
- Elschek 2017* – K. Elschek: Bratislava-Dúbravka im 1. bis 4. Jahrhundert n. Chr. Germanischer Fürstensitz mit römischen Bauten und die germanische Besiedlung. Nitra 2017.
- Elschek/Rajtár/Varsik 2011* – K. Elschek/J. Rajtár/V. Varsik: Sepulrálny objekt zo Zohora. In: E. Droberjar (ed.), Archeologie barbarů 2010. Hroby a pohřebiště Germánů mezi Labem a Dunajem. Studia Archaeologica Suebica I. Olomouc 2011, 133-151.
- Gardawski 1956* – A. Gardawski: Wyniki badań powierzchniowych osadnictwa nad rzeka Prosną na połnoc od Kalisza. Mat. Starożytność I, 1956, 147-172.
- Gedl 1988* – M. Gedl: Obiekty z okresu wpływów rzymskich na cmentarzysku w Kietrzy, woj. Opole. In: M. Gedl (Hrsg.), Scripta Archaeologica, Warszawa-Kraków 1988, 119-198.
- Godłowski 1970* – K. Godłowski: The Chronology of the Late Roman and Early Migration Periods in Central Europe. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Archeologiczne 11. Kraków 1970.
- Godłowski 1977* – K. Godłowski: Materiały do poznania kultury przeworskiej na Gornym Śląsku (część II). MatSW 4, 1977, 7-237.
- Godłowski 1981* – K. Godłowski: Kultura przeworska. In: J. Wielowiejski (Hrsg.), Prahistoria ziem polskich V. Późny okres lateński i okres rzymski. Wrocław 1981, 57-134.
- Godłowski/Szadkowska 1972* – K. Godłowski/L. Szadkowska: Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Tarnowie, powiat Opole. Opolski Rocznik Muzealny 5, 1972, 5-246.
- Grymkowski 1986* – A. Grymkowski: Wstępne wyniki badań na birtualnym cmentarzysku ciałopalnym i szkieletowym z okresu rzymskiego w Modle, gm. Wiśniewo, woj. Ciechanów. Spraw. Arch. 38, 1986, 223-258.
- Gupte 2004* – O. Gupte: Knieförmig gebogene Fibeln der römischen Kaiserzeit. Bonn 2004.
- Hadházy-Vaday 1980* – A. Hadházy-Vaday: Neuere Angaben zur Frage der Verbreitung des sog. Schildkopfarmringes. Slov. Arch. 28, 1980, 91-100.
- Hauff 1995* – E. Hauff: Die medizinische Versorgung von Carnuntum. Carnuntum-Jahrb. 1993/94, 1995, 89-196.
- Hochuli-Gysel 1977* – A. Hochuli-Gysel: Kleinasiatische glasierte Reliefkeramik (50 v. Chr. bis 50 n. Chr.) und ihre oberitalischen Nachahmungen. Acta Bernensia 7. Bern 1977.
- Hüssen et al. 2017* – C.-H. Hüssen/J. Rajtár/H.-U. Voss: Sekule, Slowakei. Ein germanisches Gräberfeld an der March. Die Arbeiten der Jahre 2012 bis 2017. e-Forschungsberichte des DAI 2017-1, 114-118.
- Hüssen/Rajtár 1994* – C.-H. Hüssen/J. Rajtár: Zur Frage archäologischer Zeugnisse der Markomannenkriege in der Slowakei. In: H. Friesinger, J. Tejral, A. Stuppner (Hrsg.), Markomannenkriege – Ursachen und Wirkungen. Spisy Archeologického Ústavu Akademie Vied České Republiky Brno 1. Brno 1994, 217-232.
- Cheben/Ruttkayová/Ruttkay 1994* – I. Cheben/J. Ruttkayová/M. Ruttkay: Výskumy na trase ropovodu vo Veľkom Cetíne. Štud. Zvesti AÚ SAV 30, 1994, 177-241.
- Cheben/Ruttkay 2010* – I. Cheben/M. Ruttkay: Römische Militärausrüstungsgegenstände aus dem germanischen Grubenhaus in Cífer. Slov. Arch. 58, 2010, 309-336.
- Iván/Kováčsová/Rajtár 2019* – R. Iván/L. Kováčsová/J. Rajtár: Das germanische Brandgräberfeld in Sekule und seine Bindungen zur Przeworsk-Kultur. In: Kultura przeworska. Procesy przemian i kontakty zewnętrzne. Przeworsk culture. Transformation processes and external contacts. Łódź 2019, 291-326.
- Jamka 1936* – R. Jamka: Cmentarzysko w Kopkach (pow. niski) na tle okresu rzymskiego w Malopolsce Zachodniej. Przegląd Arch. 5, 1936, 23-62.
- Jamka 1963* – R. Jamka: Materiały kultury przeworskiej z Leonowa, stanowisko II, pow. Łódź. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Prace Arch. 73, Kraków 1963, 59-76.
- Jasnosz 1952* – S. Jasnosz: Cmentarzysko z okresu późnolateńskiego i rzymskiego w Wymysłowie, pow. Gostyń. Fontes Arch. Posnanienses 2, 1952, 1-284.
- Kaczanowski 1987* – P. Kaczanowski: Drochlin. Ciałopalne cmentarzysko kultury przeworskiej z okresu wpływów rzymskich. Kraków 1987.
- Kaczanowski 1995* – P. Kaczanowski: Klasyfikacja grotów broni drzewcowej kultury przeworskiej z okresu rzymskiego. Kraków 1995.
- Kastner 1956* – J. F. Kastner: Neue Funde aus germanischen Brandgräbern von Pillichsdorf, G.B. Wolkersdorf, N.Ö. Arch. Austriaca 19/20, 1956, 181-185.
- Kokowski 1997* – A. Kokowski: Schlossbeschläge und Schlüssel im Barbaricum in der Römischen Kaiserzeit und in der

- frühen Völkerwanderungszeit. Klassifizierung, Verbreitung, Chronologie. Lublin 1997.
- Kolník 1956* – T. Kolník: Popolnicové pohrebisko z mladšej doby rímskej a počiatku doby sťahovania národov v Očkove pri Piešťanoch. *Slov. Arch.* 4, 1956, 233-300.
- Kolník 1961* – T. Kolník: Pohrebisko v Bešeňove. *Slov. Arch.* 9, 1961, 219-300.
- Kolník 1965* – T. Kolník: K typológii a chronológii niektorých spôn z mladšej doby rímskej na juhozápadnom Slovensku. *Slov. Arch.* 13, 1965, 183-236.
- Kolník 1971* – T. Kolník: Prehľad a stav bádania o dobe rímskej a sťahovaní národov. *Slov. Arch.* 19, 1971, 499-558.
- Kolník 1980* – T. Kolník: Römerzeitliche Gräberfelder in der Slowakei. Bratislava 1980.
- Kolník 1984* – T. Kolník: Rímske a germánske umenie na Slovensku. Bratislava 1984.
- Kolník 2016* – T. Kolník: Skyphoi und Kantharoi – norditalische glasierte Reliefkeramik in Gräbern des *regnum Vanianum*? In: H.-U. Voß/N. Müller-Scheeßel (Hrsg.), *Archäologie zwischen Römern und Barbaren. Zur Datierung und Verbreitung römischer Metallarbeiten des 2. und 3. Jahrhunderts n. Chr. im Reich und im Barbaricum – ausgewählte Beispiele (Gefäße, Fibeln, Bestandteile militärischer Ausrüstung, Kleingerät, Münzen)*, Teil II. *Kolloquien zur Vor- und Frühgeschichte* 22,2. Bonn 2016, 887-909.
- Kolník et al. 2007* – T. Kolník/V. Varsik/J. Vladár: Branč. Germánska osada z 2. až 4. storočia. Nitra 2007.
- Kolník/Rajtár 2017* – T. Kolník/J. Rajtár: Das Urnengrab 2 aus Kostolná pri Dunaji mit einem römischen Schwert mit Buntmetallinkrustation. In: *Na hranicích imperia. Extra fines imperii. Jaroslavu Tejralovi k 80. narodeninám*. Brno 2017, 209-226.
- Kostrzewski 1947* – B. Kostrzewski: Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Koninie (woj. poznańskie). *Przegląd Arch.* 7, 1947, 192-294.
- Kostrzewski 1954* – B. Kostrzewski: Cmentarzysko z okresu późnolateńskiego i rzymskiego w Domaradzicach pow. Rawicz. *Fontes Arch. Posnanienses* 4, 1954, 153-272.
- Koščević 1980* – R. Koščević: Antičke fibule s područja Siska. Zagreb 1980.
- Kraskovská 1957* – L. Kraskovská: Nové nálezy rímskych pamiatok v Zohore. *Arch. Rozhledy* 9, 1957, 813-814.
- Kraskovská 1965a* – L. Kraskovská: Popolnicové pohrebisko v Ivanke pri Dunaji. *Slov. Arch.* 13, 1965, 163-182.
- Kraskovská 1965b* – L. Kraskovská: Žiarový hrob z doby rímskej v Záhorskej Bystrici na Slovensku. *Arch. Rozhledy* 17, 1965, 355-357.
- Künzl 1986* – E. Künzl: Medizinische Instrumente aus Sepulkralfunden der römischen Kaiserzeit. *Bonner Jahrb.* 186, 1986, 1-131.
- Künzl 2002* – E. Künzl: Die Salbenreibplatte mit der Löffelsonde: ein mediterranes Kosmetikelement. In: J. Peška / J. Tejral (Hrsg.), *Das germanische Königsgrab von Mušov in Mähren, Teil 1*. Mainz 2002, 461-466.
- Liana 1968* – T. Liana: Niektóre zwyczaje pogrzebowe ludności kultury przeworskiej. *Wiadomości Arch.* 33, 1968, 381-385.
- Liana 1970* – T. Liana: Chronologia względna kultury przeworskiej we wczesnym okresie rzymskim. *Wiadomości Arch.* 35, 1970, 429-491.
- Łuka 1958* – L. J. Łuka: Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Naclawiu w pow. kościańskim. Tymczasowe wyniki badań przeprowadzonych w 1952 r. *Przegląd Arch.* X, 29-31, 1954-1956 (1958), 385-402.
- Maćczyńska 2001* – M. Maćczyńska: Das Verbreitungsbild der Fibeln A.67/68 und A.68 im Barbaricum. *Slov. Arch.* 49, 2001, 165-179.
- Madyda-Legutko et al. 2010* – R. Madyda-Legutko/J. Rodzińska-Nowak/J. Zagórska-Telega, Złote wisiorki z cmentarzyska ludności kultury przeworskiej w Prusieku, stan. 25, gm. Sanok. In: A. Urbaniak u. a. (Hrsg.), *Terra Barbarica. Studia ofiarowane Magdalenie Maćczyńskiej w 65. rocznicę urodzin*. Monumenta Archaeologica Barbarica, Series Gemina 2. Łódź - Warszawa 2010, 387-395.
- Madyda-Legutko et al. 2011* – R. Madyda-Legutko/J. Rodzińska-Nowak/J. Zagórska-Telega: Opatów Fpl. 1. Ein Gräberfeld der Przeworsk-Kultur im nordwestlichen Kleinpolen. *Katalog, Tafeln*. Warszawa-Kraków 2011.
- Machajewski 1998* – H. Machajewski: Die Fibeln der Gruppe V, Serie 8, im östlichen Teil Mitteleuropas. In: J. Kunow (Hrsg.), *100 Jahre Fibelformen nach Oscar Almgren*. Forschungen zur Archäologie im Land Brandenburg 5. Wünsdorf 1998, 187-196.
- Matthäus 1989* – H. Matthäus: Der Arzt in römischer Zeit. Medizinische Instrumente und Arzneien. *Archäologische Hinterlassenschaften in Siedlungen und Gräbern*. Schriften des Limesmuseums Aalen 43. Stuttgart 1989.
- Menghin 1985* – W. Menghin: Die Langobarden. *Archäologie und Geschichte*. Stuttgart 1985.
- Motyková 1981* – K. Motyková: Das Brandgräberfeld der römischen Kaiserzeit in Stehelčevce. *Pam. Arch.* 72, 1981, 340-415.
- Müller 1956* – A. von Müller: Die birnen- und kugelförmigen Anhänger der älteren römischen Kaiserzeit. *Offa* 15, 1956, 93-114.
- Müller 1957* – A. von Müller: Formenkreise der älteren römischen Kaiserzeit im Raum zwischen Havelseenplatte und Ostsee. Berlin 1957.
- Oldenstein 1976* – J. Oldenstein: Zur Ausrüstung römischer Auxiliareinheiten. Studien zu Beschlägen und Zierat an der Ausrüstung der römischen Auxiliareinheiten des obergermanisch-raetischen Limesgebietes aus dem zweiten und dritten Jahrhundert n. Chr. *Ber. RGK* 57, 1976, 51-284.

- Olędzki 1992* – M. Olędzki: Die Fibeln vom Typ Almgren 43 als Zeugnisse für die Anwesenheit eingewanderter Viktovalen im mittleren Donauraum. *Prähist. Zeitschr.* 67, 1992, 90-111.
- Pesch 2015* – A. Pesch: Die Kraft der Tiere. Völkerwanderungszeitliche Goldhalskragen und die Grundsätze germanischer Kunst. Mainz 2015.
- Pescheck 1939* – Ch. Pescheck: Die frühwandalische Kultur in Mittelschlesien (100 vor bis 200 nach Chr.). *Quellenschriften zur ostdeutschen Vor- und Frühgeschichte* 5. Leipzig 1939.
- Peškař 1972* – I. Peškař: Fibeln aus der römischen Kaiserzeit in Mähren. Praha 1972.
- Peškař/Ludikovský 1978* – I. Peškař/K. Ludikovský: Žárové pohřebiště z doby římské ve Velkých Hostěrádkách (o. Břeclav). Praha 1978.
- Pieta 1993* – K. Pieta: Osídlenie z doby rímskej a sťahovania národov v Nitre. In: Nitra. Príspevky k najstarším dejinám mesta. Nitra 1993, 74–90.
- Pieta 2002* – K. Pieta: Anmerkungen zum Grab aus Čáčov. In: K. Kuzmová/K. Pieta/J. Rajtár (Hrsg.), Zwischen Rom und dem Barbaricum. Festschrift für Titus Kolník zum 70. Geburtstag. Nitra 2002, 343-354.
- Pollak 1980* – M. Pollak: Die germanischen Bodenfunde des 1.-4. Jahrhunderts n. Chr. im nördlichen Niederösterreich. Wien 1980.
- Rajtár 2013* – J. Rajtár: Das Gold bei den Quaden. In: M. Hardt/O. Heinrich-Tamáška (Hrsg.), Macht des Goldes, Gold der Macht. Herrschaft- und Jenseitsrepräsentation zwischen Antike und Frühmittelalter im mittleren Donauraum. Weinstadt 2013, 125-150.
- Rajtár 2018* – J. Rajtár: Die Fibeln vom Typ Almgren 43. In: *Studia barbarica*. Profesorowi Andrzejowi Kokowskiemu w 65. rocznice urodzin, Tom II. Lublin 2018, 52-72.
- Rajtár 2019* – J. Rajtár: Eine seltene Variante der eisernen Trompetenfibeln. Festschrift für Mirjana Sanader. *Opuscula Arch.* 2019, v tlači.
- Rasmussen 1995* – B. M. Rasmussen: Brokær. Ein Reichtumszentrum der römischen Kaiserzeit in Südwestjütland. *Acta Arch.* (København) 66, 1995, 39–109.
- Riha 1986* – E. Riha: Römische Toilettgerät und medizinische Instrumente aus Augst und Kaiseraugst. *Forschungen in Augst* 6. Augst 1986.
- Ruttkayová 2009* – J. Ruttkayová: Pohrebisko vo Velkom Cetíne a Ponitrie v kontexte nálezov przeworskej a wielbarskej kultúry. In: M. Karwowski/E. Droberjar (Hrsg.), *Archeologia Barbarzyńców 2008*. Powiązania i kontakty w świecie barbarzyńskim. Rzeszów 2009, 567-577.
- Schach-Döriges 1970* – H. Schach-Döriges: Die Bodenfunde des 3. bis 6. Jahrhunderts nach Christus zwischen unteren Elbe und Oder. *Offa Bücher* 23. Neumünster 1970.
- Schuldt 1955* – E. Schuldt: Prizier. Ein Urnenfriedhof der späten römischen Kaiserzeit in Mecklenburg. Berlin 1955.
- Schuster 2006* – J. Schuster: O późnych zapinkach kapturkowych (A II 41). *Wiadomości Arch.* 58, 2006, 102-120.
- Siciński 1995* – W. Siciński: Cmentarzysko kultury przeworskiej w Kościelnej Wsi, woj. Kaliskie, (st. 1). *Prace i Mat. Muz. Łódź Ser. Arch.* 37-38, 1991-1992, 1995, 197-211.
- Skowron 2007* – J. Skowron: Grób wojownika z „posrebrzaną tarczą” z cmentarzyska ludności kultury przeworskiej w Kunach, stanowisko 4, województwo wielkopolskie - niektóre aspekty obrządku pogrzebowego. *Prace i Mat. Muz. Łódź Ser. Arch.* 43, 2004-2007, 2007, 195-209.
- Stanek 1999* – K. Stanek: Wisiorzy opasane odmiany wschodniej w środkowoeuropejskim Barbaricum. In: J. Andrzejowski (Hrsg.), *Comhlan. Studia z archeologii okresu przedrzymskiego i rzymskiego w Europie Środkowej dedykowane Teresie Dąbrowskiej w 65. rocznicę urodzin*. Warszawa 1999, 331-367.
- Stuppner 1984* – A. Stuppner: Ringelsdorf. *Fundber.* Österreich 22, 1983, (1984), 302-303.
- Szydłowski 1964* – J. Szydłowski: Cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich w Choruli, pow. Krapkowice. Wrocław 1964.
- Szydłowski/Kubiczek 1960* – J. Szydłowski/T. Kubiczek: Kilka uwag na temat konstrukcji i działania zamków skrzyń z okresu wpływów rzymskich. *Arch. Polski* 5, 1960, 245-255.
- Šalkovský 1989* – P. Šalkovský: Komunikačno-obchodná stanica z doby rímskej v Slovenskom Pravne (?). *Slov. Arch.* 37, 1989, 419-426.
- Šedo 2015* – O. Šedo: Gegenstände barbarischer Provenienz aus dem Graben Mušov-Neurissen IV. *Přehled Výzkumů* 56-2, 2015, 9-42.
- Tackenberg 1925* – K. Tackenberg: Die Wandalen in Niederschlesien. Berlin 1925.
- Tejral 1961* – J. Tejral: Žárové hroby starší doby římské ze Žarošic. In: V. Dohnal (ed.), *Pravěk východní Moravy II*. Sborník pro pravěk a časnou dobu historickou na střední a východní Moravě. Gottwaldov 1961, 110-119.
- Tejral 1970* – J. Tejral: K interpretaci severovýchodních prvků v hmotné kultuře moravské oblasti na sklonku starší doby římské. *Pam. Arch.* 61, 1970, 184-215.
- Tejral 1971* – J. Tejral: Příspěvek k datování moravských hrobových nálezů ze sklonky starší a z počátku mladší doby římské. *Slov. Arch.* 19, 1971, 27-88.
- Tejral 1992* – J. Tejral: Die Probleme der römischen Beziehungen unter Berücksichtigung der neuen Forschungsergebnisse

- im niederösterreichisch-südmährischen Thayaflußgebiet. Ber. RGK 73, 1992, 379-468.
- Tejral 1999* – J. Tejral: Die Völkerwanderungen des 2. und 3. Jhs. und ihr Niederschlag im archäologischen Befund des Mitteldonauraumes. In: J. Tejral (Hrsg.), Das mitteleuropäische Barbaricum und die Krise des römischen Weltreiches im 3. Jahrhundert. Spisy Archeologického Ústavu Akademie Vied České Republiky Brno 12. Brno 1999, 137-213.
- Tejral 2015* – J. Tejral: Some Remarks on the Transitional Phase between Early Roman and Late Roman Periods in the Region north of the Middle Danube. Přehled výzkumů 56-2, 2015, 43-101.
- Teuber 2005* – S. W. Teuber: Die Einlagenkämme der Römischen Kaiserzeit und der Völkerwanderungszeit im freien Germanien. Neue Ausgr. u. Forsch. Niedersachsen 25, 2005, 167-310.
- Thomas 1960* – S. Thomas: Studien zu den germanischen Kämmen der Römischen Kaiserzeit. Arbeits- Forschungsber. Sächs. Bodendenkmalpflege 8, 1960, 54-215.
- Turčan/Šeřčáková 2011* – V. Turčan/A. Šeřčáková: Germánske hroby zo Stupavy, okr. Malacky. In: E. Droberjar (ed.): Archeologie barbarů 2010. Hroby a pohřebiště Germánů mezi Labem a Dunajem. Olomouc 2011, 121-131.
- Wegewitz 1964* – W. Wegewitz: Der Urnenfriedhof von Hamburg-Marmstorf. Die Urnenfriedhöfe in Niedersachsen 7. Hildesheim 1964.
- Wichrowski 2000* – Z. Wichrowski: Badania ratownicze na cmentarzysku kultury przeworskiej w Kraśniku-Piaskach, st. 2, woj. Lubelskie. Archeologia Polski Środkowowschodniej 5, 96-104.
- Zeman 1961* – J. Zeman: Severní Morava v mladší době římské. Problémy osídlení ve světle rozboru pohřebiště z Kostelce na Hané. Praha 1961.
- Zeman 2001* – T. Zeman: Germánská kostěná a parohová industrie doby římské ve středoevropském barbaricu. Sborník Prací Fil. Fak. Brno M6, 2001, 107-147.
- Zeman 2017* – T. Zeman: Střední Pomoraví v době římské. Svědectví povrchové prospekce. Olomouc 2017.
- Zieling 1989* – N. Zieling: Studien zu germanischen Schilden der Spätlatène- und der römischen Kaiserzeit im freien Germanien. Oxford 1989.
- Zielonka 1958* – B. Zielonka: Cmentarzysko w Brodzanowie w pow. aleksandrowskim. Przegląd Arch. X, 29-31, 1954-1956, 1958, 331-382.

AUSGEWÄHLTE GRABKOMPLEXE AUS DEM GERMANISCHEN BRANDGRÄBERFELD IN SEKULE

ROBERT IVÁN – RÓBERT ÖLVECKY – JÁN RAJTÁR

Das germanische Brandgräberfeld in Sekule, Bez. Senica erstreckte sich auf einer Anhöhe östlich des Ortes und liegt westlich der Kleinen Karpaten auf der linken Seite der March, unweit der österreichischen und tschechischen Grenze. Dieses Gebiet war in der Römischen Kaiserzeit von Donausueben, den Markomannen oder Quaden, besiedelt.

Erste Informationen stammten von Sondengängern, die dort eine Menge von Metallfunden gesammelt sowie einige Gräber rechtswidrig ausgegraben haben. Bei der Besichtigung im Gelände stellte man fest, dass viele von den Brandgräbern bereits durch die intensive landwirtschaftliche Tätigkeit stark gestört waren. Wegen der akuten Gefährdung der Fundstelle fanden systematische Geländebegehungen, geomagnetische Messungen und schließlich Rettungsgrabungen statt. Die geophysikalischen Messungen und systematische Prospektionen haben gezeigt, dass der Bestattungsplatz sich über eine Fläche von etwa 2-3 ha auf der Kuppe der Anhöhe erstreckt hat. In fünf Kampagnen zwischen 2012 und 2017 wurden 44 Brandgräber, bzw. dessen Überreste geborgen (Abb. 1).

Die Gräber lagen meist nur 40–50 cm, ausnahmsweise noch tiefer unter der heutigen Oberfläche. Die Urnen waren deshalb häufig zerpflegt und nur selten komplett erhalten. Da einige Grabbeigaben unter oder neben den Urnengefäßen deponiert worden waren, sind auch von den gestörten Gräbern zumindest Teilinventare erhalten geblieben. Die ältesten Gräber wurden dort bereits um die Mitte des 1. Jahrhunderts n. Chr. eingelegt. Die Mehrzahl der untersuchten Bestattungen stammt jedoch aus der zweiten Hälfte des 2. Jahrhunderts n. Chr. (Stufe B2/C1). Unter den Grabbeigaben aus diesem Zeitabschnitt sind besonders häufig Gegenstände vertreten, die auf Verbindungen mit entfernteren kultur-ethnischen Milieus in westlichen, aber vor allem in nördlichen Teilen des Barbaricums hinweisen. Wegen dem beschränkten Umfang des Beitrags lassen sich hier davon nur einige wenige ausgewählte Gräber vorführen.

Zu den älteren Bestattungen gehören nur einige wenige von den geborgenen Gräbern. Eines davon ist das Grab 31/2015, das ziemlich tief eingelegt wurde. Bei seiner Freilegung ist man zuerst auf zwei keramische Skyphoi gestoßen, daneben war ein konischer Schildbuckel und zerbrochene Schildfessel aus Eisen, darunter ein stark deformiertes einschneidiges Eisenschwert und ein Eisenmesser. Auf einer Seite der Skyphoi fand man nebeneinander eine Lanzenspitze

mit Widerhaken und eine Sperrspitze, die wohl absichtlich tief in die Erde hineingetrieben waren (Abb. 2: 1–3). Dieser Befund dürfte mit dem Bestattungsritual in Zusammenhang stehen. So könnten die senkrecht aufragenden Schäfte der Waffen das Begräbnis innerhalb des Gräberfeldes markieren und symbolisch überhöht haben. Eines der Tongefäße diente als Behälter für kleine Gegenstände, die teilweise durch Glut beschädigt waren (Abb. 2: 4). Darunter waren zwei bronzene Stuhlsporen mit Eisenstacheln, Fußfragment einer Bronzefibel Almgren 68 mit zwei runder Durchbrechungen am Nadelhalter, sechs Eisenklammern von der Schwertscheide, eiserne Schildniete sowie noch einige Eisenbeschläge (Abb. 4). Das zweite Gefäß enthielt weder Gegenstände noch Leichenbrand und war leer. Es könnte sich wohl um ein Kenotaph handeln. Das Grab lässt sich in die jüngere Phase der Stufe B1c, beziehungsweise an den Anfang der Stufe B2a, also in die flavische Periode datieren.

Die beiden Skyphoi mit den Resten grüner Bleiglasur sind mit plastischen figuralen und floralen Motiven verziert (Abb. 5). Nach A. Hochuli-Gysel gehören sie zu den Erzeugnissen norditalischer Werkstätten und lassen sich zu ihren Ringhenkel-Skyphoi vom Typ 1a eingliedern. Solche keramischen Importe aus Oberitalien sind im Barbaricum, mit einer Ausnahme in Körchow in Mecklenburg-Vorpommern, bisher nur aus einigen Grabkomplexen der quadischen Nekropolen in der Südwestslowakei bekannt. Nach T. Kolník können sie mit der Beteiligung der Nachfolger von Vannius mit ihrer Gefolgschaften an den Thronkämpfen auf Seiten des siegreichen Kaisers Vespasian zusammenhängen.

Die Mehrzahl der untersuchten Bestattungen stammt jedoch aus der zweiten Hälfte des 2. Jahrhunderts n. Chr., aus der Stufe B2/C1. Unter den Grabbeigaben aus diesem Zeitabschnitt sind ziemlich häufig Gegenstände vertreten, die auf Verbindungen mit entfernten kulturethnischen Milieus hinweisen.

Auf die Verbindungen mit westlichem, elbgermanischen Milieu deutet das Urnengrab 17/2014 hin, das ziemlich tief eingelegt wurde. Neben der Urne lag eine Eisenschere. Oben an der Mündung der Urne lagen ein Bruchstück von einem Eisenmesser und noch eine kleine knieförmig gebogene Eisenfibel Almgren 138 (Abb. 2: 5–7). In der Urne fanden sich auf dem Leichenbrand Bruchstücke von einem kleinem Bronzeimer und einer Kasserolle, eine knieförmige Bronzefibel Almgren 138 mit verbreitetem Fußende, eine gebrochene Beinnadel und eine Eisennadel, ein Bruchstück vom Knochenkamm und ein rund gewölbter, sekundär durch Feuereinwirkung zusammengerollter Gegenstand aus dünnem Bronzeblech (Abb. 2: 8; 6). In der Mitte seiner getriebenen konzentrischen Verzierung aus Buckelreihen und Kreisen ist eine menschliche Gesichtsmaske dargestellt (Abb. 6: 3–3a). Mit der Form und Verzierung erinnert er an einige Amulett-dosen und Amulettbehälter. Menschliche Darstellungen sind im gesamten germanischen Kulturbereich sehr selten. Enge Parallelen zu solchen Maskenmotiven sind auf Fragmenten von Silberbechern aus Brokær in Südwestjütland zu finden. Die Verzierung auf diesem Gegenstand, ebenso wie die Fibeln aus diesem Frauengrab, deutet auf die Beziehungen mit dem nordwestlich gelegenen elbgermanischen Kulturraum bis nach Südsandinavien hin.

Das Grab 21/2014 war durch den Ackerbau sehr beschädigt. Von seinem Inhalt sind nur einige Gegenstände erhalten geblieben, die in einer Vertiefung unter der Urne hingelegt wurden (Abb. 3: 1–2). Es waren zwei Eisenfibeln, ein gebundener Anhänger, zwei Fragmente einer Knochenadel, ein Fragment vom Knochenkamm, ein konischer Spinnwirtel aus Bronze und mehrere Bronzeblechfragmente (Abb. 7).

Eine von den Eisenfibeln ist vollständig erhalten. Sie besitzt einen massiven T-förmigen Körper mit rechteckiger Kopfplatte und breiten, S-förmig gebogenen Bügel, der sich noch zum gerade abgeschnittenen Fußende verbreitet. Die Spirale ist auf der Innenseite des Kopfes gedeckt und nur mit gespanntem Draht der Sehne in einer Rille im Unterteil der Kopfplatte befestigt. Im Bereich des Gräberfeldes hat man noch zwei weitere Exemplare von solchen Fibeln aus zerstörten Gräbern aufgelesen. Sie lassen sich zu den Fibeln vom Typ Leonów eingliedern, die nach K. Godłowski zu den charakteristischen Formen der entwickelten Stufe B2 im Bereich der Przeworsk-Kultur gehörten. In Mitteldonaugebiet sind die Eisenfibeln vom Typ Leonów bisher nur ganz selten vorgekommen. Ein Exemplar mit breitem bandförmigem Bügel und verbreitetem Fußende wurde in Slovenské Pravno, im Bergland und Grenzgebiet der germanischen Besiedlung und der Púchov-Kultur gefunden. Zum Typ Leonów lässt sich vielleicht noch eine Eisenfibel mit breitem bandförmigem Bügel aus der germanischen Siedlung in Ringelsdorf in niederösterreichischem Marchgebiet zuordnen. Neuerdings sind weitere Exemplare von solchen Fibeln noch aus den zerstörten Gräbern in Hronovce und Závod zum Vorschein gekommen. Diese Fibeln deuten auf enge Verbindungen mit dem Bereich der Przeworsk-Kultur hin. Die zweite Eisenfibel mit kegelförmigem Kopf und Schutzhülse der Spirale stellt eine Sonderform der Trompetenfibel dar. Die genauen eisernen Parallelen mit Schutzhülsen sind in Pannonien, vor allem in Siscia und in Dakien belegt.

Von einem tiefer eingelegten Grab 37/2017 hat sich nur eine wenig beschädigte Urne erhalten, die neben dem Leichenbrand eine Eisenfibel, ein Eisenmesser und eine Eisenschere enthielt. Unter der Urne befanden sich noch mehrere Bronzeblechfragmente von einem Eimer (Abb. 3: 3–4).

Die weitmündige schüsselartige Urne mit abgesetztem Boden, konischem Unterteil, kantigem Umbruch und einem Kniehenkel gehört im mittleren Donauraum zu den seltenen und unüblichen Formen (Abb. 8: 5). Ähnlich geformte Urnen mit oder auch ohne Henkeln sind bislang nur in einigen wenigen Gräbern in der Südwestslowakei, wie z. B. im Grab 16 und 183 auf dem Gräberfeld in Abrahám und in den Gräbern 2 und 42 in Kostolná pri Dunaji vorgekommen, die sich allgemein oder in die fortgeschrittene Stufe B2 bis Anfang der Stufe B2/C1 eingliedern lassen. Zwei ähnliche Urnen stammen noch aus den gestörten Brandgräbern in niederösterreichischen Pilichsdorf. Die Parallelen zu diesen

im Mitteldonauroaum unüblichen Gefäßformen sind in der Typenskala der Keramik der Przeworsk-Kultur zu finden. Nach K. Godłowski lassen sich für charakteristische Formen der Stufe B2 im gesamten Bereich der Przeworsk-Kultur halten.

Der ganze Körper der eisernen Trompetenfibel ist mit Querrillen bedeckt, in denen noch die Reste von zerschmolzenen Silberdrahteinlagen der Verzierung erhalten sind (Abb. 8: 1). Ähnliche eiserne Trompetenfibeln sind im Gebiet nördlich der mittleren Donau mit einem Exemplar im Grab 4 von Mikulov und noch mit zwei Exemplaren im Grab 172 in Abrahám belegt. Etwa ähnliche Form und Verzierung haben auch zwei eiserne Trompetenfibeln aus dem Grab 72 in Bešeňov, die jedoch mit Schutzhülse und einem Kugelknopf am Fußende versehen sind. Bereits J. Tejral suchte die Vorbilder für diese eisernen Trompetenfibeln in der Przeworsk-Kultur. T. Liana hat solche Formen in ihrem Bereich als Variante 2 und mit dem Kugelknopf am Fußende als Variante 3 ausgegliedert und in die Stufe B2 datiert. Nach K. Godłowski sind für die Przeworsk-Kultur charakteristisch solche zweigliedrige eiserne Trompetenfibeln mit Bronze- oder Silberdrahteinlagen.

Sehr bemerkenswerte Funde stammen vom Grab 40/2017. Seine bauchige Urne aus lehmigem Ton mit schwarzbrauner Oberfläche war ziemlich beschädigt und in viele Scherben und Splitter zerbrochen, so dass sie sich nur teilweise rekonstruieren ließ. Unter der Urne befanden sich mehrere große Bronzeblechfragmente von einem Eimer mit eisernem Handgriff, zerschmolzene Teile eines Bronzegefäß und Bruchstücke von einer Sieb- und Kelle-Garnitur, eine gebrochene Eisenschere, ein kleineres und ein mittelgroßes Eisenmesser, zwei kleinere, zwei mittelgroße und ein großer Schlüssel aus Eisen und noch ein großer Harzklumpen (Abb. 3: 5–7). In der Nähe der Urne lagen auf einem Häufchen mehrere teilweise durch die Glut beschädigte Gegenstände. Darunter waren eiserne Kästchenbeschläge, eine silberne und eine bronzene Fibel, zwei bronzene Kapselanhänger, Teile von silbernem birnenförmigem Anhänger, gebundener Anhänger, silberner Fingerring, zwei silberne Schließhaken, ein eiserner Eimeranhänger noch mit eingestecktem deformiertem silbernem Schließhaken, ein bronzener Beschlag, ein kosmetisches, bzw. medizinisches Instrument aus Bronze, gebogene und gebrochene Bronzennadel, Bruchstücke von einer Knochennadel und einem Knochenkamm, eine Bronzefassung aus Blechstreifen, deformierte und zerschmolzene Glasstücke, die alle ursprünglich wohl im Kästchen bewahrt waren (Abb. 3: 8).

Die teilweise zerschmolzene Silberfibel mit bronzener Spirale gehört zu den Fibeln Almgren 41 der Variante Y nach der Gliederung von J. Schuster, deren Verbreitung vornehmlich mit dem Bereich der Przeworsk-Kultur verbindet ist und ebenso wie sonstigen Varianten dieser Fibeln vom Ende der Stufe B2, aber vor allem in die Stufe B2/C1 bzw. B2/C1-C1a datieren. In Sekule kamen silberne Fibeln der Variante Y noch in zwei Gräbern vor, Bruchstücke von weiteren sechs silbernen Exemplaren derselben oder anderen Varianten wurden im Bereich des Gräberfeldes aufgelesen. J. Schuster registrierte nach den veröffentlichten Funden die Fibeln Almgren 41 im Gebiet nördlich der mittleren Donau aus neun Fundstellen. Seitdem hat sich ihre Zahl in diesem Gebiet durch neue Untersuchungen und Geländebegehungen deutlich vermehrt und das Gräberfeld von Sekule mit insgesamt neun belegten silbernen Exemplaren nimmt darunter eine besondere Stelle ein.

Die zweite bronzene Fibel ist komplett mit eiserner Hülse sowie Nadel erhalten, nur der Fußteil ist teilweise durch die Glut zerschmolzen. Es handelt sich um eine bisher seltene Variante der Fibel Almgren 43. Im Bereich des Gräberfeldes in Sekule wurden aus der Pflugschicht noch 5 Exemplare bzw. Bruchstücke von den Fibeln Almgren 43 aufgesammelt. Eine große Anzahl der Fibeln Almgren 43 stammt aus dem Gebiet der Przeworsk-Kultur. Sie kommen vorwiegend in Grabfunden vor und erscheinen sie auch paarweise in einem Grab, oft zusammen mit den typischen Beigaben der weiblichen Bestattungen. Ihre Chronologie stützt sich auf die Begleitfunde und nach M. Ołędzki treten sie noch am Ende der Stufe B2 auf, jedoch fällt der Schwerpunkt ihrer Datierung in die ganze Stufe B2/C1. Nach K. Godłowski gehörten sie zu den Leitformen dieses Zeitabschnittes.

Auch nach den sonstigen Beigaben handelte sich offenbar bei dem Grab 40/2017 um eine weibliche Brandbestattung aus der Stufe B2/C1, die sich direkt mit einigen Frauengräbern der Przeworsk-Kultur vergleichen lässt, was ganz deutlich auf enge Bindungen zum Bereich dieser Kultur hinweist.

Die nur in sehr beschränkter Auswahl vorgeführten Ergebnisse der bisherigen Untersuchungen des Brandgräberfeldes in Sekule zeigen deutlich, dass bereits seit der fortgeschrittenen Stufe B2 und in der Stufe B2/C1 mehrere von hiesigen Bestattungen enge Bindungen einerseits zum westlichen elbgermanischen Kulturkreis, andererseits vor allem zu den nördlich gelegenen Bereichen der Przeworsk-Kultur aufweisen. Es handelt sich dabei nicht nur um die vereinzelt Gegenstände wie etwa Fibeln, Schmuck oder andere Kleidungsstücke, sondern um die gesamten Inventare der weiblichen sowie männlichen Gräber, zu denen wir genaue Parallelen gerade auf den Gräberfeldern der Przeworsk-Kultur finden. Unserer Meinung nach lassen sich diese Erscheinungen nicht mehr bloß mit den ständigen Kultureinflüssen oder intensiven Kontakten erklären. Sie deuten eher darauf hin, dass sie hierher gemeinsam mit ihren Trägern und Trägerinnen gelangten. Die ständig wachsende Anzahl auch von weiteren vorwiegend aus dem Bereich der Przeworsk-Kultur stammenden Fundgattungen nördlich der mittleren Donau unterstützt immer mehr die These über eine Immigration von relativ größeren Gruppen der Zuwanderer aus dortigen Gebieten in diesen Raum um die Zeit der Markomannenkriege. Das Gräberfeld von Sekule nimmt darunter eine besondere Stelle ein.

Mgr. Robert Iván, PhD.
PamArch s.r.o.
Štefánikova trieda 4/7
949 01 Nitra 1
mgr.robert.ivan@gmail.com

Mgr. Róbert Ölvecký, PhD.
PamArch s.r.o.
Štefánikova trieda 4/7
949 01 Nitra 1
olveckyrobert@gmail.com

PhDr. Ján Rajtár, CSc.
Archeologický ústav SAV
Akademická 2
SK-946 21 Nitra
jan.rajtár@savba.sk